

KØBENHAVNS BYRET DOM

afsagt den 22. februar 2022

Sag BS-339/2019-KBH

Sagsøger

(advokat Claus Allan Bonneze ved
Advokatfuldmægtig, prøve)

mod

Direktoratet for Kriminalforsorgen

og

Fængsel

(advokat Camilla Skadborg for begge)

Denne afgørelse er truffet af Dommer 1, Dommer 2 og Dommer 3.

Sagens baggrund og parternes påstande

Retten har modtaget sagen den 4. januar 2019.

Sagen drejer sig om erstatning og om forhold under sagsøgers afsoning i Fængsel af dom til forvaring, hvor sagsøger, der har foretaget juridisk kønsskifte til kvinde, behandles som mand og ikke som kvinde.

Sagsøger har fremsat følgende påstande:

Påstand 1:

De sagsøgte tilpligtes at anerkende, at sagsøger under sit ophold i de sagsøgtes institutioner ikke skal nøgenvisiteres i nærvær af mandligt personale, som ikke er sundhedspersonale.

Påstand 2:

De sagsøgte tilpligtes at anerkende, at sagsøger under sit ophold i de sagsøgtes institutioner ikke skal afgive urinprøve i nærvær af mandligt personale, som ikke er sundhedspersonale.

Påstand 3:

De sagsøgte tilpligtes at anerkende, at sagsøger både mundtligt som skriftligt af de sagsøgte, herunder af de sagsøgtes personale, skal tiltales med det stedord, som hendes juridiske køn tilsiger, hvilket vil sige "hun", "hende" mv.

Påstand 4:

De sagsøgte tilpligtes at anerkende, at sagsøger under sit ophold i de sagsøgtes institutioner ikke skal placeres på en afdeling for mænd.

Påstand 5:

De sagsøgte tilpligtes in solidum, subsidiært alternativt, at betale 80.000,00 kr. til sagsøger med tillæg af procesrente principalt fra 30 dage efter den 12. februar 2018, hvor sagsøgte fremsatte krav om erstatning, jf. rentelovens § 3. Subsidiært fra sagens anlæg.

Direktoratet for Kriminalforsorgen og Fængsel har fremsat føl-gende påstande:

Overfor påstand 1, 2, 4 og 5:

Frifindelse.

Overfor påstand 3:

Principalt: Afvisning

Subsidiært: Frifindelse.

Oplysningerne i sagen

Sagsøger, der er født i 1961, er diagnosticeret med Klinefelters Syndrom.

Af Patienthåndbogen fremgår, at Klinefelters syndrom er en medfødt sygdom i kroppens arvemasse, hvor der er et X-kromosom for meget (47, XXY). 47, XXY

betyder, at der i alt er 47 kromosomer (mod normalt 46), og at det ekstra kromo-som er et X-kromosom. Tilstanden rammer kun drenge. Den fører til mangel-fuld udvikling af testiklerne med manglende produktion af sædceller og en re-duceret mængde af det mandlige kønshormon testosteron.

Sagsøgeren er straffet adskillige gange, bl.a. ved Vestre Landsrets dom af 14. maj 1980 blev sagsøger, der var 18 år på gerningstidspunktet, idømt fængsel i 2 år for bl.a. brandstiftelse. Dommen blev stadfæstet ved Højesterets dom af 5. fe-bruar 1980.

Ved dom afsagt den 5. marts 1984 af Kriminalretten for Viborg By- og Herred blev sagsøger idømt fængsel i 4 år for forsøg på røveri, overfald af særlig farlig karakter og voldtægt, til dels som forsøg, begået mod en kvinde. Dommen blev stadfæstet ved Vestre Landsrets anke-dom af 3. maj 1984.

Ved Vestre Landsrets dom af 23. april 1990 blev sagsøger dømt til anbringelse i forvaring for overtrædelse af straffelovens dagældende § 216, stk. 2, voldtægt af særlig farlig karakter begået mod en kvinde. Dommen blev stadfæstet ved Højesterets anke-dom af 10. august 1990.

I retspsykiatrisk erklæring afgivet af overlæge, speciallæge i psykiatri, Læge 1, Psykiatrisk Hospital i Århus, Retspsykiatrisk Klinik, den 1. november 1989 hedder det:

"KONKLUSION: [Sagsøger] er ikke psykotisk (sindssyg), og det kan ikke antages, at han har været psykotisk eller i en tilstand, grænsende til psykose på tidspunktet for den påsigtede handling. Han er intelligensmæssigt ikke åndssvag, men placerer sig nederst i normalområdet eller øverst i sinkeområdet. På gerningstidspunktet var han under indflydelse af alkohol, men ikke medicin eller narkotika. Det kan ikke antages, at der har foreligget en patologisk alkoholreaktion (patologisk rus).

[Sagsøger] har i nogle år haft et misbrug af alkohol. Misbruget har antaget addiktiv karakter (Alcoholismus addictivus, en alvorlig form for alkoholisme).

Personlighedsmæssigt må [sagsøger] betegnes som umoden, aspontan, uengageret. Han er let ledelig. Har svært ved at danne modforestillinger. Han var ofte impulsiv uden at overveje konsekvenserne af handlingen. Han er selvsikker, men kompenserer herfor med selvhævd. Ved modgang reagerer han med tilbagetrukthed eller øget alkoholindtagelse.

[Sagsøger] lider af Klinefelter's syndrom (abnormt kønskromosombesætning). Dette medfører ofte umodenhed og nedsat begavelse. Endvidere ses ofte let ledelighed og løst struktureret personlighed. Undertiden ses bedring efter behandling med androgener (mandligt kønshormon), men virkningen heraf er usikker, og usikkerheden tiltager med

stigende alder, således at behandling herfor må anses for meget tvivlsom. Ifølge faglitteraturen findes kriminalitet at optræde i større procentdel end i normalbefolkningen. Karakterologisk erholder [sagsøger] diagnosen: Disordo personalitatis (karakterafvigelse).

[Sagsøger] er ikke skræmt af den påsigtede handling og er ikke iagttageligt tyndet deraf. Det må antages, at [sagsøger] frembyder en ikke ubetydelig risiko for foretagelse af nye kriminelle handlinger, dog skal det anføres, at risikoen skønnes at mindskes, såfremt der kan etableres en stabil behandling mod alkoholisme. Han er tydeligvis skræmt ved udsigten til et eventuelt fængselsophold og har nævnt, at dette måske kunne afholde ham fra kriminelle handlinger.

Såfremt [sagsøger] findes skyldig i den påsigtede handling finder man, at han vil kunne afsones straf på almindelig vis. Det skønnes, at han vil kunne have nytte af evt. afsoning i en institution, hvor der er adgang til psykologisk/pædagogisk behandling og tillige mulighed for at iværksætte psykiatrisk behandling. Han findes jvf. foranstående, at rumme en ikke ubetydelig recidivrisiko, og da han skønnes at være til fare for andres liv, legeme, helbred eller velfærd, må man jvf. straffelovens § 70 foreslå anbringelse i forvaring..."

I udtalelser afgivet i 1995 og 1998 fandt Retslægerådet ikke grundlag for at ændre den idømte foranstaltning.

I Retslægerådets responsum af 27. marts 2002 til Fængsel tiltrædes overlæge Læge 2, Fængsels anbefaling af, at der påbegyndes behandling af sagsøger med kønsdriftsdæmpende medicin.

Retslægerådet tilsluttede sig i responsum af 23. marts 2006 til Rigsadvokaten, at sagsøger blev prøveudskrevet på nærmere angivne vilkår herunder fortsat kønsdriftsdæmpende behandling, og ved Vestre Landsrets kendelse af 13. juli 2006 blev sagsøger prøveudskrevet.

Den 11. september 2007 besluttede Fængsel, at sagsøger skulle tilbageføres til anstalten, hvortil han ankom den 16. september 2007. Ved Retten i Glostrups kendelse af 7. november 2007 blev beslutningen og tilbageførsel af sagsøger til forvaring opretholdt.

I 2009 blev sagsøger på ny prøveudskrevet.

Efter at have været frihedsberøvet fra den 15. august 2010 blev sagsøger ved Retten i Holstebro dom af 17. januar 2012 idømt forvaring på ny for væbnet røveri begået den 28. juli 2010, og samtidig blev Højesteret dom af 10. august 1990 ophævet.

I retspsykiatrisk erklæring afgivet af overlæge, speciallæge i psykiatri, Læge 3, Århus Universitetshospital, af 3. december 2010 hedder det blandt andet:

”Konklusion:

... [sagsøger] er præget af en svær personlighedsforstyrrelse med fravær af evne til følelsesmæssig og social indlevelse i andre mennesker, mangel på social forpligtelse og forståelse, lav frustrationstærskel og tendens til at lægge skyld ud i omgivelserne (dyssoci-ale egenskaber). [sagsøger] er følelsesmæssigt overfladisk og flygtig, præget af dramatiseringen, suggestibilitet, egocentricitet samt spændingssøgende adfærd. På trods af hans sin tilsyneladende upåvirkelighed er han overdrevent sårbar med fravær af "indre følelsesmæssig sammenhæng og styring" (dissociative og histrioniske egenskaber)... ”

Af Retslægerådets responsum af 29. december 2010 fremgår:

”...Ved den aktuelle observation findes [sagsøger] uden stemningsmæssige udsving, uengageret, manipulerende og med tendens til at projicere skyld og ansvar ud i omgivelserne. Han kan miste overblik og kontrol og reagerer aggressivt, såfremt han føler sig presset af omgivelserne. Han har narcissistiske træk og har ikke erkendelse af behov for aktuelle sexologiske og kønsdriftsdæmpende behandling. Han har tidligere haft et alkoholmisbrug og er aktuelt i antabusbehandling og uden aktiv misbrug.

Retslægerådet finder herefter [sagsøger] omfattet af straffelovens § 69. Såfremt han findes skyldig, kan Retslægerådet dog ikke pege på foranstaltninger, jf. samme lovs § 68, 2. pkt. som værende mere formålstjenlige end straf til at forebygge fremtidig kriminalitet.

Det er Retslægerådets vurdering, at [sagsøger] som følge af sin personligheds-mæssige egenart og tidligere kriminalitet frembyder en nærliggende fare for andres liv, legeme, helbred eller frihed, og at anvendelse af forvaring, j.f. straffelovens § 70, i stedet for fængsel er påkrævet for at forebygge denne fare.”

Den 30. marts 2015 fik sagsøger efter ansøgning juridisk kønsskifte til kvinde, hvor personnummeret blev ændret.

I afgørelse af 31. marts 2015 meddelte Fængsel sagsøger af-slag på ansøgning om afsoning på kvindeafdelingen. Afslaget blev begrundet således:

” Du oplyser, at du er født tvekønnet, og at du vil modtage et kvindeligt cpr.nr. den 23. marts 2015.

Inspektionen finder ikke, at ændringen af dit cpr.nr. har betydning for din placering i anstalten. Du vil således ikke blive overført til kvindeafdelingen.

Begrundelsen for denne beslutning er, at ændringen af cpr.nr. er en juridisk afgørelse, hvorimod spørgsmålet om, hvilket køn man er – eller overvejende er – er en biologisk lægefaglig vurdering.

Inspektionen har endvidere tillagt det vægt, om end mindre vægt, at du er dømt for voldtægt af en kvinde...”

Det fremgik fejlagtigt af afgørelsen, at den kunne påklages til Direktoratet for Kriminalforsorgen.

I intern mail af 9. april 2015 fra Fængsel anføres:

” Indsatte har fået kvindeligt Cpr.nr. (Født 1961). Dette har INGEN afsoningsmæssige konsekvenser. Indsatte er biologisk set fortsat at betragte som mand. Indsatte skal derfor fortsat afsones på en mandeafdeling, visiteres/overvåges af mandligt personale forud for udgang, besøg, urinprøveaflæggelse mv.”

Sagsøger har på et tidspunkt fremsat ønske om en kønsskifteoperation.

Det fremgår af mødenotat af 26. februar 2016 fra cand.psych. Person 1, Fængsel, vedrørende sagsøger:

” ... Yderligere fik indsatte oplyst, at han ikke skulle påregne udgang til brug for en evt. undersøgelse og iværksættelse af kønsskifteoperation under hans afsoning, idet dette ikke aktuelt måtte anses for nødvendig med henblik på hans fremtidige resocialisering. Bort-set fra hvis det klart og konkret lægeligt kunne begrundes, at det var af afgørende betydning for hans nuværende og fremtidige situation samt resocialisering...”

I mail af 31 marts 2017 fra Fængsel til Center for Straffuldbyrdelse anføres:

” ... Center for Straffuldbyrdelse har ved mail af 22. marts 2017 anmodet om en udtalelse til brug for direktoratets besvarelse af forvaredes henvendelse til justitsministeren af 31. januar 2017.

[Sagsøger] klager over følgende:

- *At han ved visitation i Fængsel skal afklæde sig alt sit tøj. Indsatte oplyser, at han i By Arrest må beholde undertøjet på.*
- *At han i Fængsel skal aflægge urinprøve under overværelse af to mandlige fængselsbetjente, hvorimod han i By Arrest må aflægge urinprøven i et krus, som han giver til betjentene. [Sagsøger] gør gældende, at der ikke må være andre personer tilstede i et lokale, hvor en indsat afgiver urinprøve.*

- At han den 1. september 2016 havde tid på et hospital til at få fjernet sit lem, men at Fængsel ikke ville være med til det.

Vedrørende visitationer

...

Det er korrekt indsatte før og efter udgang fra Fængsel anmodes om at afføre sig alt sit tøj, hvorefter dette undersøges. Der er to mandlige betjente tilstede under denne undersøgelse.

Fængsel finder at undersøgelserne af hvilke effekter indsatte er i besiddelse af på sin person før og efter udgang er i overensstemmelse med reglerne herom.

Fængsel er bekendt med skånsomhedsprincippet, men finder ikke, at det i sig selv kan begrunde, at indsatte ikke skal afklæde sig sit undertøj, idet der kan skjules effekter under undertøjet, fastgjort på huden eller mellem ballerne.

Vedrørende aflæggelse af urinprøve

...

Fængsel kan, såfremt helt konkrete somatiske eller psykiatriske omstændigheder, taler derfor, tillade, at en indsat afgiver urinprøver i et lukket rum uden adgang til vand, og uden overværelse af personale. Der findes ikke på det foreliggende grundlag somatiske eller psykiske omstændigheder, der taler for en sådan fravigelse af udgangspunktet om afgivelse af urinprøve under overværelse af personale.

Tid på hospital til at få fjernet kønsorganer

Fængsel har ikke modtaget henvendelse fra sundhedspersonale, hospitalsindkaldelser, eller set lægelige dokumentation fra forvarede for, at han har været indkaldt til en undersøgelse/behandling om fjernelse af kønsorganer. Fængsel er bekendt med, at forvarede ønsker at få fjernet sine kønsorganer/kønsskifteoperation. Fængsel har endvidere oplyst forvarede om, at det som udgangspunkt vil være en forudsætning for, at fængslet vil overveje at indstille positivt til en sådan udgang, at der foreligger lægelig dokumentation for, at det behandlingsmæssigt er helt nødvendigt for forvaredes helbred at få foretaget en sådan operation under afsoning.

Det er korrekt, at forvarede har fået et cpr.nr., der ender på et lige ciffer. Det er imidlertid fortsat Fængsels vurdering, at forvarede biologisk set er en mand. Der er ved denne vurdering blandt andet lagt vægt på, at han har et Y i sine kønskromosomer...

I notat af 15. maj 2017 fra overlæge, speciallæge i psykiatri, Vidne 1, Fængsel, vedrørende sagsøger anføres:

” ..

Vedrørende kønsidentitet og visitation:

[sagsøger] har kromosomsammensætningen XXY - Klinefelters Syndrom. [sagsøger] ønskede som barn at være pige men forældrene "ville have en dreng". [sagsøger] gik som 16-årig til egen læge på grund af brystudvikling, blev beskrevet som genert og en-som. [sagsøger] blev behandlet med testosteron fra 1977 til 1978 med nogen virkning i form af, at han blev mere energisk og mindre hidsig, men samtidig plaget af bivirkninger med svimmelhed og vægtøgning. Han fik i 1978 opereret de forstørrede bryster, som imidlertid året efter atter tiltog i størrelse.

Det var tydeligt, at [sagsøger] var ilde berørt ved somatisk undersøgelse. Man har ved flere somatiske undersøgelser kun fundet en testis, som var på størrelse med en valnød.

Det beskrives gentagne gange, at [sagsøger] har haft et meget sparsomt kønsliv; synes aldrig at være interesseret i det seksuelle aspekt og har ang. aldrig fuldført samleje. Er dømt for forsøg.

[sagsøger] havde på et tidspunkt en homoseksuel kæreste (2003-04).

I forbindelse med tidligere dom for sædelighedskriminalitet fandt [sagsøger] selv ingen grund til kønsdriftsdæmpende behandling, - fordi der ikke rigtig var noget at dæmpe -men accepterede behandlingen for at komme videre i afsoningen.

Det er gennemgående, at [sagsøger] ikke har været interesseret i det seksuelle aspekt, men i stigende grad beskrevet sig som pige/dame: "en lille smule mand, men mest dame". Aktuelt beskriver [sagsøger] sig med ordene "jeg føler mig som dame".

I dag har man ikke nogen entydig definition af køn. Det biologiske køn defineres af indre og ydre kønsorganer, kromosomsammensætning og hormonniveau. I [sagsøger]'s tilfælde er der sparsomme ydre kønsorganer, kromosomsammensætningen er XXY, hormonniveau peger imod det kvindelige med et serumtestosteron på 0.

Kønsidentitet drejer sig om det enkeltes menneskes egen oplevelse af, hvilket køn det har, og her synes [sagsøger] i mange år at have været forvirret, men har i stigende grad identificeret sig med det kvindelige. Man lægger mere og mere vægt på den subjektive oplevelse. Således har [sagsøger] også uden yderligere undersøgelser kunnet erhverve sig et kvindeligt cpr.nr.

Konkluderende må man sige, at ideelt set skulle [sagsøger] behandles som kvinde, hvilket ikke altid er muligt i Kriminalforsorgen, men han bør ikke udsættes for den ydmygelse at skulle klæde sig nøgen over for mandligt personale, medmindre der i den aktuelle situation er tale om en konkret mistanke om besiddelse af illegale stoffer.

... ”

Ved brev af 12. februar 2018 til Fængsel, fremsatte sagsøgers advokat på vegne af sagsøger krav om erstatning efter straffuldbyrdslovens kap. 20 for sagsøgers afdelingsplacering, Fængsels håndtering af visitation og overvågning ved urinprøveafleggelse.

Ved mail af 15. februar 2018 til sagsøgers advokat kvitterede Fængsel for modtagelse af erstatningskravet og oplyste, at behandlingen af kravet afventede Direktoratet for Kriminalforsorgens behandling af sagsøgers klager over, at visitation blev udført af mandlige betjente. Efter det oplyste har sagsøgeren ikke efterfølgende modtaget afgørelse vedrørende den omtalte klage, før sagsøgte i svarskriftet anførte følgende:

” Ved dette svarskrift kan det lægges til grund, at Direktoratet ikke agter at imødekomme sagsøgers klage over afgørelsen truffet af Fængsel vedrørende afslag på at lade sagsøger visitere af kvindeligt personale. Fængsel fastholder, at sagsøger ikke kan overføres til en kvindeafdeling, og at urinprøvetagning skal ske under opsyn af mandligt personale. Begge sagsøgte afviser, at sagsøger har krav på godtgørelse som påstået. ”

I mailbesvarelse af 11. september 2018 fra juridisk fuldmægtig Person 2, Fængsel, til Direktoratet for Kriminalforsorgen, Center for Straf-fuldbyrdselse, fremgår:

” ...

Ad 1) Har Vidne 1's udtalelse [af 15. maj 2017] givet Fængsel anledning til overvejelser (herunder i lægeligt regi) i forhold til vurderingen af om indsatte fortsat biologisk/klinisk er, at betragte som mand

Svar:

Nej. Vidne 1's udtalelse vedrører sondringen mellem biologisk køn og kønsidentitet. I forhold til det biologiske køn, fremstår [sagsøger] med kromosomsammensætningen XXY, og han har mandlige kønsorganer. Der vedhæftes side 19 fra Retspsykiatrisk erklæring af 24. november 1980, hvoraf fremgår, at penis er normalt udseende lige-som indsatte har en testikel. Endelig er indsatte dømt for flere tilfælde af forsøg på voldtægt. Det fremgår videre af sagens akter, at indsatte tidligere har fået reduceret sit brystvæv.

Vidne 1's udtalelse retter sig mod behandlingen af indsatte i fængslet, herunder at man bør tage hensyn til indsattes kønsidentitet, som er kvindelig. Det betyder, at der i videst muligt omfang skal tages hensyn til indsattes ønsker om at blive behandlet/betegnet som en kvinde. Det kan dog være vanskeligt i en institution som et fængsel.

Fængsels seneste ledende overlæge, Læge 4, har vurderet spørgsmålet om forvaredes biologiske køn og var ikke i tvivl om, at forvarede biologisk var en mand, uanset at han/hun havde fået et kvindeligt cpr.nr.

Indsatte har flere gange anmodet om en kønsskifteoperation og har nu to gange været henvist til indledende samtaler mv. med henblik på dette på Rigshospitalet, men har ved begge indkaldelser til de indledende undersøgelser, alligevel ikke ønsket at medvirke.

...

Ad 2) [sagsøger] har i forbindelse med et partshøringssvar i en anden sag (udstationering) medsendt vedhæftede kopi af journalnotat, der er fra 18. maj 2017, dvs. umiddelbart efter Vidne 1's udtalelse af 15. maj 2017.

Det fremgår bl.a. heraf, at:

'.

Jeg har efterfølgende drøftet visitation med juridiskfuldmægtig Person 2, og da indsatte er meget speciel, har en kromosomlidelse med overvægt af kvindeligt kønskromosom, har et serumtestoron på 0 og således på mange måder, også objektivt, er en kvinde, eftersom han aldrig har haft, eller der har været mistanke om misbrug, aftales, at indsatte visiteres til undertøjet, medmindre der er en konkret aktuel mistanke om uretmæssigt besiddelse af ulovligt materiale.

...

Jeg vil i den forbindelse høre om denne procedure blev iværksat, som en følge af Vidne 1's udtalelse af 15. maj 2017. Endelig vil jeg gerne vide om denne procedure fortsat er gældende.

Svar:

Idet der indledende skal henvises til Fængsels brev af 30. november 2017, hvor samme problemstilling blev behandlet, og hvorefter fremgår, at der ikke fandtes særlige grunde til at fravige de gældende regler for visitation, samt til mail af 6. juli 2017 fra Fængsel til Person 3 om samme problemstilling, og hvor det anbefales, at direktoratet eventuelt indhente bidrag fra deres sikkerhedsenhed, såfremt man ønskede at fravige de gældende regler for visitation, skal Fængsel oplyse følgende:

Der foretages som altovervejende udgangspunkt fuld afklædning af indsatte, der skal visiteres før og efter udgang og i forbindelse med besøg. Dette gælder også for [sagsøger], uanset at Vidne 1 finder, at man alene burde visitere hende til undertøjet. Det er vurderet sikkerhedsmæssigt, at alle visiteres til nøgenhed. Baggrunden er dels, at visitationen skal sikre, at der ikke ind- og udsugles ulovlige effekter, og dels for at beskytte dem, der ikke er misbrugende for at blive brugt som budbringere.

Der er således ikke fastsat særlige procedurer for [sagsøger]. Der vurderes heller ikke at skulle dette, dels fordi indsatte er upålidelig, dels kan hun gemme ulovlige effekter på sin krop, hvilket ikke ville kunne ses, såfremt man ikke visiterede til nøgenhed, og dels ville hun være et let offer for afpresning j forhold tit at bringe stoffer ind i fængs-let til andre indsatte.

Ad 3) I forbindelse med en tidligere korrespondance mellem direktoratet (KK) og Fængsel fra januar 2015 forud for [sagsøger]’s juridiske kønsskifte, medsendte direktoratet vedhæftede besvarelse af Folketingets Ligestillingsudvalg af 26. maj 2014, hvor det blandt andet fremgår, at problemstillinger, der relaterer sig til transkønnedes afsoningsmæssige forhold, skal løses i mindelighed, hvor der både tages hensyn til den indsatte og de øvrige indsatte.

Har Fængsel taget dette i betragtning i forbindelse med vurderingen af, hvorledes visitationen af [sagsøger] skal håndteres, og er den i punkt 2 nævnte procedure, et udtryk her-for?
Svar:

Fængsel er bekendt med Ligestillingsudvalgets besvarelse, og forsøger at tilgodese indsatte på alle de områder, hvor det er muligt. Det er imidlertid ikke -henset til arbejdsmiljøregler - muligt at lade kvindelig personale visitere indsatte, da hun biologisk set er en mand, og har mandlige kønsorganer, ligesom det heller ikke er muligt at lade kvindeligt sygeplejefagligt personale visitere indsatte, da visitation er en sikkerhedsmæssig - og ikke sygeplejefaglig - opgave, og endelig er det ikke muligt at overføre indsatte til kvindeafdelingen. Baggrunden er, at indsatte— uanset at hun har en kvindelig kønsidentitet - biologisk vurderes at være en mand... ”

Af stamdataseddel fra Fængsel udskrevet den 1. april 2019 frem-går, at sagsøger er registreret med et lige cpr-nr. og under rubrikken køn, som mand. Under bemærkninger er anført:

” ... Indsatte har fået kvindeligt cpr-nr. ... Dette har INGEN afsoningsmæssige konsekvenser. Indsatte er biologisk set fortsat at betragte... ”

Sagsøger har siden 1990 i folkeregisteret været registreret med 7 forskellige kombinationer af navne.

Af Retslægerådets erklæring af 11. december 2020 fremgår:

”...

Vedr. Sagsøger...

Spørgsmål 1:

Retslægerådet bedes oplyse, om der ud fra en lægefaglig vurdering af sagens akter er grundlag for at konkludere, at [sagsøger] er født med det biologiske køn mand.

Retslægerådet bedes i benægtede fald oplyse, om der er grundlag for at konkludere, at [sagsøger] er født med et andet biologisk køn.

Retslægerådet bedes oplyse, hvor mange forskellige "biologiske køn" der i lægefagligt regi anvendes, når et menneskes køn skal defineres.

Personer med kromosomsammensætningen 47, XXY betragtes som født med det biologiske køn mand. I lægefagligt regi anvendes to biologiske køn; mand og kvinde. Begge køn kan vise fysiske variationer i indre og ydre kønskarakteristika, hvilket samlet betegnes 'differences in sex development' (DSD). Sådanne variationer kan, men behøver ikke, kræve medicinsk eller kirurgisk behandling.

Spørgsmål 2:

[Sagsøger], der efter Kriminalforsorgens opfattelse er født som biologisk mand, har den medfødte kromosomabnormalitet svarende til 47, XXY (Klinefelters syndrom).

Retslægerådet bedes i forlængelse heraf oplyse, hvilke fysiske kendetegn der typisk ses ved personer med Klinefelters syndrom, herunder om sådanne personer er i besiddelse af feminine træk.

Der er meget stor variation i forekomsten af fysiske kendetegn fra mand til mand med Klinefelter syndrom. Flertallet har kun få symptomer og få eller ingen synlige træk, om end flertallet har små testikler. Det er estimeret, at 60-75% af mænd med Klinefelter syndrom aldrig får stillet diagnosen. Personer med Klinefelter syndrom kan have et eller flere af følgende fysiske kendetegn: Øget højdevækst, lav muskelmasse, ændrede kropsproportioner med relativt lange ben, små testikler, sparsom kropsbehåring, brystudvikling og overvægt, specielt bugfedme. Brystudviklingen (gynækomasti) sker som en konsekvens af, at testiklernes produktion af testosteron aftager. Et generelt træk ved personer med Klinefelter syndrom, er at testiklernes funktion aftager markant allerede få år efter at puberteten er startet. Brystudviklingen kan anses som et feminint træk hos en biologisk mand, men må ikke tages som udtryk for ændret biologisk køn.

Spørgsmål 3:

Retslægerådet bedes oplyse, om Klinefelters syndrom alene rammer personer med det biologiske køn mand.

I bekræftende fald bedes Retslægerådet oplyse, om kromosomabnormaliteten 47, XXY i biologisk forstand giver anledning til at ændre opfattelsen af, hvilket køn den pågældende person har.

Såfremt Klinefelters syndrom efter Retslægerådets opfattelse rammer personer med andre biologiske køn end mand, bedes Retslægerådet oplyse hvilke.

Ja Klinefelter syndrom defineres som en kønskromosomfejl, der rammer biologiske mænd, idet disse personer har mere end et X kromosom.

Spørgsmål 4:

[Sagsøgers] serumtestosteron er senest den 17. april 2019 målt til $<0,35$ (bilag T). Retslægerådet anførte ved udtalelse af 10. august 2005 (bilag O), at [sagsøgers] produktion af sædceller praktisk talt var ophævet, men at mængden af mandligt kønshormon i blodet langt fra var nedsat til et niveau, som i sig selv ville dæmpe kønsdriften.

Retslægerådet bedes oplyse, om det er normalt, herunder for biologiske mænd med Klinefelters syndrom, at serumtestosteronniveauet falder i takt med alderen.

Retslægerådet bedes endvidere oplyse, om det er muligt, at serumtestosteronniveauet hos en biologisk mand kan forøges, enten naturligt eller ved hjælp af medicinsk behandling. I sidstnævnte tilfælde bedes Retslægerådet oplyse, hvilken behandling dette ville være.

Retslægerådet bedes i bekræftende fald oplyse, om dette tilsvarende gælder for personer uden Klinefelters syndrom.

Ja, serum testosteron hos personer med Klinefelter syndrom kan være nedsat allerede omkring puberteten. Hos flertallet er det dog indenfor normalområdet. Ved puberteten begynder testiklerne at producere testosteron, men deres kapacitet aftager generelt ganske betragteligt med stigende alder. Således har de fleste voksne personer med Klinefelter Syndrom en relativ testosteronmangel. Der ses en stor variation af testosteronniveauet i blodet (serum) blandt mænd med Klinefelters syndrom. Nogle har i de tidlige voksenår kun let nedsatte værdier, men niveauerne aftager med tiden, hvor det hos nogle resulterer i næsten ingen produktion.

Testiklernes aftagende kapacitet til at danne testosteron kan ikke imødegås eller kureres hos personer med Klinefelter Syndrom. Behandlingen af for lavt testosteron er at give testosteron som medicinsk behandling. Denne behandling kan erstatte den manglende produktion af testosteron.

Behandling med testosteron kan ske i form af kapsler (oral behandling), gel/creme (transdermal behandling) eller depot-indsprøjtning i musklen.

Personer med mangel på testosteron behandles medicinsk med de samme testosteronpræparater, uanset om baggrunden er Klinefelter syndrom eller andre årsager til manglende testikelfunktion.

Spørgsmål 5:

I forlængelse af spørgsmål 3 bedes Retslægerådet oplyse, hvorvidt mængden af kvindeligt kønshormon stiger hos mænd med Klinefelters syndrom, i takt med at niveauet af mandligt kønshormon falder.

Nej, niveauet af kvindeligt kønshormon stiger ikke, men balancen mellem de mandlige og kvindelige hormoner ændres, både når testiklens funktion svigter eller der udvikles overvægt.

De kvindelige hormoner østradiol og østron dannes i den menneskelige krop fra de to mandlige hormoner testosteron og androstendion. Mænd og kvinder danner således både mandlige og kvindelige hormoner i forskellig balance til hinanden.

Fedtceller indeholder et enzym (aromatase), som fremmer omsætning af mandlige til kvindelige hormoner. Derfor øger overvægt hos mænd mængden af kvindeligt hormon i kroppen.

Fald i testosteron grundet svigt i testiklernes funktion medfører også en stigning i LH (luteiniserende hormon fra hypofysen) som modregulation. Dette medfører en ændret funktion af de celler i testiklen, som danner testosteron (Leydigceller). Leydigcellernes aromataseaktivitet stiger ved kraftig LH-stimulering. Derved opstår en relativ stigning i kvindelige hormoner i forhold til niveauet af det mandlige. Ændringerne holder sig oftest indenfor normalområdet for det kvindelige hormon. Flertallet af mænd med Klinefelter syndrom har normalt østrogenniveau for en mand.

Spørgsmål 6:

I forlængelse af spørgsmål 3 bedes Retslægerådet oplyse, om, og givet fald hvilken, betydning serumtestosteronniveauet har for at få rejsning.

Retslægerådet bedes i forlængelse heraf oplyse, om eventuelle udfordringer af sådan karakter ville kunne afhjælpes ved medicinsk eller anden behandling, og i givet fald hvilken.

Testosteron er af stor betydning for en mands libido (sexlyst), og er ligeledes en nødvendig om end ikke tilstrækkelig faktor for en mands evne til at få rejsning (erektion). Generelt aftager en mands rejsningsevne, når testosteron bliver for lavt. Der er dog store individuelle variationer, således at nogle mænd kan bevare en rejsningsevne selv med et ganske lavt testosteronniveau. Andre faktorer, der kan påvirke rejsningsevnen negativt, er psykologiske faktorer, fore-

komst af nervebetændelse (neuropati), problemer med blodforsyning til penis (for eksempel på grund af åreforkalkning) og behandling med medicinske præparater. Der er adskillige medicinske præparater, hvor negativ effekt på rejsningsevnen er en kendt bivirkning.

I det omfang, at nedsat rejsningsevne skyldes mangel på testosteron, kan problemet afhjælpes med behandling med testosterontilskud.

Spørgsmål 7:

Retslægerådet bedes oplyse, om det er umuligt for en biologisk mand med et serumtestosteron på 0,35 at gennemføre et samleje.

Det kan ikke fuldstændigt afvises, at det er muligt for en mand at gennemføre samleje med et serum testosteron på 0.35 nmol/L. Det er dog ikke sandsynligt, og i givet fald må rejsningsevnen forventes at være yderst beskedent/svag.

Det vil dog være muligt medicinsk at fremkalde en erektion for eksempel ved injektion med Alprostadil i penis (f.eks. Caverject®), der anvendes til behandling af rejsningsproblem hos mænd, hvor andre behandlingsformer ikke virker. Behandling med Alprostadil (f.eks. MUSE®) som urethralstift (lokal behandling i urinrøret) vil eventuelt også kunne fremkalde en grad af rejsningsevne hos en mand med meget lavt testosteronniveau.

Spørgsmål 8:

Retslægerådet bedes oplyse, om betegnelsen "transkønnet" og "interkønnet" har en anerkendt lægevidenskabelig betydning.

Ja til begrebet 'transkønnet'. Dette begreb bruges lægefagligt om personer, som har en kønsidentitet som er en anden end det biologiske fødselskøn. Når disse personer søger lægefaglig hjælp, anvendes ICD-10 kode DZ768E 'Kontakt pga. kønsidentitetsforhold' eller DZ768EI 'Kontakt pga. transkønnethed'.

Nej til begrebet 'interkønnet'. Dette begreb bruges i det offentlige rum i forskellige sammenhænge, for eksempel når der tales om kønsidentitet, kønsudtryk eller variationer i køns karakteristika. Begrebet favner flere end to køn, og anvendelsen er ikke entydig. Begrebet indgår i betegnelsen LGBTI+ som 'I'. I ICD-10 kodning af medicinske tilstande forekommer begrebet ikke.

Spørgsmål A:

I overlæge Vidne 1's notat af 15. maj 2017 (bilag R) anføres (understregning foretaget af sagsøger):

" [Sagsøger] har kromosomsammensætningen XXY - Klinefelters Syndrom. Sagsøger ønskede som barn at være pige men forældrene "ville have en dreng". [Sagsøger]

gik som 16-årig til egen læge på grund af brystudvikling, blev beskrevet som genert og ensom. [Sagsøger] blev behandlet med testosteron fra 1977 til 1978 med nogen virkning i form af, at han blev mere energisk og mindre hidsig, men samtidig plaget af bivirkninger med svimmelhed og vægtøgning. Han fik i 1978 opereret de forstørrede bryster, som imidlertid året efter atter tiltog i størrelse.

Det var tydeligt, at [sagsøger] var ilde berørt ved somatisk undersøgelse. Man har ved flere somatiske undersøgelser kun fundet en testis, som var på størrelse med en valnød. Det beskrives gentagne gange, at [sagsøger] har haft et meget sparsomt kønsliv; synes aldrig at være interesseret i det seksuelle aspekt og har ang. aldrig fuldført samleje. Er dømt for forsøg. [Sagsøger] havde på et tidspunkt en homoseksuel kæreste (2003-04). ". I forbindelse med tidligere dom for sædelighedskriminalitet fandt [sagsøger] selv ingen grund til kønsdriftdæmpende behandling - fordi der ikke rigtig var noget at dæmpe - men accepterede behandlingen for at komme videre i afsoningen.

Det er gennemgående, at [sagsøger] ikke har været interesseret i det seksuelle aspekt, men i stigende grad beskrevet sig som pige/dame: "en lille smule mand, men mest dame". Aktuelt beskriver [sagsøger] sig med ordene "jeg føler mig som dame".

I dag har man ikke nogen entydig definition af køn. Det biologiske køn defineres af indre og ydre kønsorganer, kromosomsammensætning og hormonniveau. I [sagsøgers] tilfælde er der sparsomme ydre kønsorganer, kromosomsammensætningen er XXY, hormonniveau peger imod det kvindelige med et serumtestosteron på 0.

Kønsidentitet drejer sig om det enkeltes menneskes egen oplevelse af, hvilket køn det har, og her synes [sagsøger] i mange år at have været forvirret, men har i stigende grad identificeret sig med det kvindelige. Man lægger mere og mere vægt på den subjektive oplevelse. Således har [sagsøger] også uden yderligere undersøgelser kunnet erhverve sig et kvindeligt CPR.nr.

Konkluderende må man sige, at ideelt set skulle [sagsøger] behandles som kvinde, hvilket ikke altid er muligt i Kriminalforsorgen, men han bør ikke udsættes for den ydmygelse at skulle klæde sig nøgen over for mandligt personale, medmindre der i den aktuelle situation er tale om en konkret mistanke om besiddelse af illegale stoffer."

Retslægerådet bedes oplyse, om rådet har bemærkninger til det af overlæge Vidne 1 anførte.

Den oplevede kønsidentitet og det biologiske fødselskøn kan være sammenfaldende eller forskelligt. Personer over 18 år kan i dag skifte CPR-nummer og navn ved ansøgning til kommunen. Transkønnede personer kan tilbydes sundhedsfaglig hjælp i form af medicinsk eller kirurgisk behandling, hvis dette ønskes.

skes, se Sundhedsstyrelsens vejledning 9921 af 22.9.17 (<https://www.retsinformation.dk/eli/retsinfo/2017/9921>).

I notatet ovenfor af Vidne 1 anføres" ... kromosom sammensætningen er XXY, hormonniveau peger imod det kvindelige med et serum testosteron på 0". Som det fremgår af ovenstående besvarelse af de øvrige spørgsmål, er 47, XXY og lavt testosteronniveau ikke i sig selv ensbetydende med en kvindelig kønsidentitet.

Spørgsmål B:

Retslægerådet bedes oplyse, om den omstændighed, at sagsøgers serumtestosteron er blevet målt til $<0,35$ (bilag T), kan være en indikation på, at sagsøgers "hormonniveau peger mod det kvindelige", som anført af overlæge Vidne 1 i citatet i spørgsmål A.

Nej, et serum testosteron på 0.35 nmol/L kan have flere årsager og kan isoleret ikke bruges som en indikation, der peger mod det kvindelige køn.

Spørgsmål C:

Retslægerådet bedes oplyse, hvorvidt Klinefelters syndrom (47, XXY) er et udtryk for en kønsvariation, som bevirker, at en person biologisk ikke entydigt kan betegnes som "hankøn" eller "hunkøn".

En person med kønskromosomene 47, XXY har vanligvis et velfungerende Y kromosom, som er definerende for en biologisk mand. Personer med 47, XXY fødes med testikler, pung og penis. Det ekstra X kromosom giver anledning til en øget risiko for forskellige fysiske træk hos disse mænd, som imidlertid in-genlunde behøver at forekomme.

I en nylig dansk undersøgelse svarede 0.5 % af kvinder og mænd, at de var transkønnede, det vil sige identificerer sig med et andet køn end det tildelte køn ved fødslen. Klinefelter syndrom forekommer hos ca. 1:700 mænd, men 60-75% diagnosticeres aldrig. Klinefelter syndrom er således en relativ hyppig kønskromosomvariation, hvorfor der statistisk set også bør være nogle Klinefelter mænd, der er transkønnede. Data vedrørende forekomsten af transkønnethed i denne patientgruppe er dog meget begrænset. En europæisk undersøgelse med 197 Klinefelter patienter fandt ingen, der havde ønsket at skifte til kvindeligt køn.

Klinefelter personer, som er transkønnede, bør tilbydes den samme sundheds-faglig hjælp som andre transkønnede."

Sagsøger har efter dommen i 2012 afsonet i Fængsel afbrudt af flere ophold i arresten i By, hvor sagsøgeren afholdt arrestferie.

I sagen indgår en af sagsøger udarbejdet liste over visitationer/urinprøvetests foretaget af mandligt personale i perioden fra 3. januar 2012 til 20. november 2012, i alt 85 gange, i perioden 1. januar 2015 til 29. januar 2015, i alt 18 gange, i perioden 7. april 2015 til 29. december 2015, i alt 17 gange. Det fremgår, at der er foretaget visitationer 18 gange i 2018. Endelig indgår en af sagsøger udarbejdet opgørelse over visitationer i By arrest i 2016 med i alt 66 gange, i 2017 med 17 gange, hvor én ansat har foretaget visitationen og 27 gange hvor to ansatte har foretaget visitationerne. (E. side 316-321)

Sagsøgte har bestridt opgørelserne. Sagsøgte har oplyst, at der ikke føres nota-ter om foretagne visitationer, dog noteres udgang og besøg i døgnrapporter.

Forklaringer

Sagsøger, Vidne 1, Vidne 2, Vidne 3, Vidne 4 og Vidne 5 har afgivet forklaring.

Sagsøger har forklaret, at hun er indsat i Fængsel.

Hun er født med to køn, så hun er både pige og dreng. Hun har det egentlig udemærket i fængslet, men hun er oppe i alderen og har fået en del skader.

Hun bliver krænket, fordi hun har to køn. Hun føler sig krænket, når hun skal visiteres, idet hun bliver bedt om at tage alt tøjet af. Ofte går vagterne langt over stregen. Hun føler sig udsat for både krænkelser fra de andre indsatte, men også fra personalet.

I 2015 fik hun nyt cpr-nummer. Da hun afsonede i By arresthus, oplyste personalet, at hun nu skulle afsone på en kvindeafdeling eller i et kvin-defængsel. Da hun kom tilbage til Fængsel, fik hun nu at vide, at det ikke kunne lade sig gøre.

Hun havde i 2016 en samtale med Læge 4, hvor også Person 1 og Person 2 var til stede. Hun bad under samtale om, at hun alene blev visiteret af sundhedspersonale, men det blev afvist.

Da hun fik sin første forvaringsdom, blev hun ikke nøgenvisiteret ved udgang. Da forgik det altid med tøj på, mens hun ved sin anden forvaringsdom nu skulle underkaste sig nøgenvisitation.

Når hun passer sit arbejde i montagen, kan hun også blive udsat for visitation.

Hun har fået at vide, at der ikke tages hensyn til, at hun ikke føler sig som en mand. Hun har prøvet at diskutere det med personalet, men det nytter ikke noget.

Hun bliver udsat for nøgenvisitation, når hun hver måned har ledsaget udgang. Nogle gange bliver hun indledningsvist visiteret i cellen. Det er også en nøgen-visitation. Andre gange sker visitationen i et visitationsrum. Når hun kommer retur fra udgang, siger vagtkontoret ”fuld pakke” , og det betyder, at hun skal have alt sit tøj af. Så må hun vente på, at de visiterer hendes tøj, mens hun står nøgen, hvorefter hun skal gå gennem en scanner. De fleste gange skal hun også sætte sig på hug. Nogle gange skal hun bukke sig forover, mens hun er nøgen, fordi personalet vil have, at hun rækker dem sine sko. Det piner hende hver eneste gang, når hun skal på udgang. Hun vil skyde på, at det er 80 % af visitationerne, hvor hun skal sætte sig på hug.

Det er de fleste af fængselsbetjentene, der behandler hende sådan. Der er dog Antal betjente, som ikke forlanger det af hende. Det er Person 4, Person 5 og Person 6.

Person 7, Person 8 og Person 9 er de hårdeste. De er ikke til at diskutere med. De henviser blot til, at vagtkontoret har forlangt det, og derfor skal hun gøre det. Hun har givet navnene på de værste af personalet til sin advokat.

Hun bliver talt til på en nedladende måde. Hun oplever, at hun bliver kaldt ”transkønnet” , intetkønnet og lignende. Nogen spørger hende også, hvordan det mon er at have sex med sådan en som hende. Hun har oplevet en vagt, Person 10, der var rigtig grov. Han blev ved med at tale nedladende til hende under visitationen og hele vejen tilbage til cellen. Kollegaen sagde ikke noget.

Der er en anden transkønnet i fængslet, og de oplever, at der bliver sagt ”de to gamle kællinger” om dem. Det er både indsatte og ansatte, der omtaler dem således. Hun har også oplevet, at andre indsatte leger med deres lem foran hende.

Hun er aldrig forsøgt at indsmugle noget efter en udgang.

Hun vil gerne væk fra mandeafdelingen. I Fængsel har hun søgt om over-flytning til kvindeafdelingen, men Læge 4 har afvist det. Hun har snart siddet fængslet i 11 år, selv om den forbrydelse hun begik, alene ville have givet hende 2 års fængsel. Hun synes, at det er urimeligt.

Hun udfører sit arbejde og passer sig selv, hvorefter hun går ind på cellen, når hun er færdig. Hun føler, at hun ikke kan få lov til at udfolde sig, som hun gerne vil. For to år siden spurgte hun, om hun måtte gå i dametøj, men det blev hun advaret imod, fordi mange af dem, som afsoner i Fængsel, er dømt for seksualforbrydelser. Hun valgte dog alligevel at indkøbe dametøj. De kvin-delige sygeplejersker roser hende for hendes stil. Hun går både i smart dametøj og sportstøj. Hun er også begyndt at gå med neglelak på både hænder og fødder. Hun har ladet sit hår gro, så det nu er langt.

En vagt, der hedder Person 11, kalder hende ”mand” og griner af hende. Der er dog også vagter, der kalder hende ”frue”, og det er hun tilfreds med.

I 2019 deltog hun både i Udeladt, som satte fokus på, at hun blev omtalt som ”han”, selv om hun havde kvindeligt cpr-nummer. Herefter skete der en ændring, så hun ikke så ofte blev tiltalt med ”han”. Hun oplevede efter-følgende, at en kvindelig vagt sagde ”han” til hende, mens chefen overhørte det, og den kvindelige vagt sagde herefter undskyld.

Hun har flere gange forsøgt at klage til de ansatte, men de siger blot, at det ikke nytter noget at klage. Hun har også sagt det til psykologen, som blot har sagt, at sådan er sproget i et fængsel.

Hun er blevet truet af en mand fra personalet. Hun tror, at han er fastansat. Hun ved ikke, hvad han hedder. Han truede hende, fordi hun har anlagt denne sag. Han sagde til hende, at hun kunne komme ud for en ulykke. Hun synes også, at der er breve, der ikke kommer frem til hende. Hun mener, at det er chi-kane.

Hun var på et tidspunkt ude for en ulykke i et arresthus, hvor hun faldt 7 meter ned af nogle trapper. Det var hendes knæ, der blokerede, lige som hun skulle gå ned af trappen. De andre indsatte sagde, at hun lå ubevægelig efter faldet i mindst 15 minutter. En læge tilså hende, men hun kom først på hospitalet efter flere dage. Her havde hun et blodtryk på 275/160. Hun fik taget en række prø-ver og blev herefter sendt retur til arresthuset. Hun fik mange skader ved ulyk-ken, og hun har også modtaget erstatning herfor, for hun har mange gener.

Hun kan maksimalt gå 500-800 meter, så må hun hvile sig i mange timer. Det er korrekt, at hun også har været indlagt på hospitalet, fordi hun havde slået sine ben. Det var i 2019. Hun faldt ned af trappen i 2016.

Hun oplever det meget krænkende, at hun bliver visiteret af mænd. En vagt, der kalder Person 12, har sagt, at de får 50 kr. pr. visitation. Hun ved ikke, om det indgår i den almindelige løn, eller om det kun er visitation af hende, der gi-ver betaling.

Hun ved ikke, hvordan hun ville have det, hvis hun skulle visiteres af mandligt personale, der identificerer sig som kvinder. Hun vil gerne visiteres af sund-hedspersonale.

Hun har handlet med våben, men det er mange år siden. Hun havde en im-portvirksomhed i 1992, hvor hun blev kontaktet af en mand, der gerne ville have hende til at importere våben. Virksomheden importerede og eksporterede

ukrudtsmiddel, der ikke blev anvendt i Danmark, så hun vidste ikke umiddelbart noget om våbensmugling. Men der blev alligevel importeret våben.

Vidne 1 har forklarede, at hun blev læge i 1975 og speciallæge i psy-kiatri i 1985/1986. Hun blev ansat på Fængsel, hvor hun i 2005 blev overlæge. Hun blev pensioneret for to år siden.

Hun kender Sagsøger, der har afsonet mange år i Fængsel.

Foreholdt sit notat af 31. juli 2017 forklarede hun, at hun har skrevet, at Sagsøger "ideelt set" skulle behandles som kvinde. Hun synes, at Sagsøger ud fra en hel-hedsbetragtning er en kvinde. Sagsøger har en kromosomsammensætning, der hedder XXY, også kaldet "Klinefelters Syndrom". Det er ikke helt usædvanligt at have denne kromosomsammensætning. Mange finder slet ikke ud af, at de har denne sammensætning, andre finder ud af det, fordi de er sterile. Et særligt kendetegn ved dette syndrom er, at de ydre kønsorganer ikke er særligt veludviklede.

Hun mener, at det stod klart for Sagsøger meget tidligt, at Sagsøger var mere pige end dreng. Hun var anderledes. Hun udviklede bl.a. bryster og fik kvindelig fedtfordeling. Hendes hår og skægvækst var sparsom. Hun blev tidligt behandlet med testosteron, men hun trivedes ikke med det. Hun fik opereret sine bryster væk, men de kom igen. Hun mener, at Sagsøgers produktion af testosteron allerede i 30-års alderen lå på omkring 5-6 nmol/L, selv om normalområdet er 11-34 nmol/l. I dag er der mange former for kønsidentiteter, men hun mener, at Sagsøger samlet set er ca. 80 % kvinde. Den ledende overlæge sagde imidlertid, at en person med et Y-kromosom er en mand. Foreholdt Retslægerådets svar på spørgsmål, der er stillet i anledning af vidnets notat, forklarede hun, at hendes holdning er baseret på en helhedsvurdering af personen.

Hun kan ikke forestille sig et mere rummeligt fængsel end Fængsel. Efter hendes opfattelse, ville Sagsøger bliver udsat for mobning og måske mishandling i alle øvrige fængsler. Det er endvidere hendes opfattelse, at Sagsøger ikke ville kunne afsone på kvindeafdelingen i Fængsel, hvor der afsoner meget kradsbørstige kvinder. Sagsøger ville derimod ikke udgøre nogen fare for kvinderne. Det har ikke betydning for hendes vurdering, at Sagsøger tidligere er dømt for seksualforbrydelser mod kvinder. Det ideelle ville være en særafdeling for mennesker som Sagsøger. Det er derfor det muliges kunst, når Sagsøger afsoner på en mandefdeling i Fængsel, og hun kan ikke se, at der er andre muligheder for afsoning for Sagsøger end der, hvor hun bliver behandlet så skånsomt som muligt.

Hun er ikke i tvivl om, at Sagsøger i særlig grad føler sig ydmyget, når hun visiteres af mandligt personale, idet hendes ydre kønsorganer ikke er særligt udvik-

lede. Hun kan ikke erindre, at der nogensinde er fundet illegale stoffer eller ting på Sagsøger.

Foreholdt journalnotat af 4. maj 2017, hvor det fremgår, at hun og Person 2 indgik en aftale, om at der alene skulle ske visitation til undertøjet, med mindre der var en konkret mistanke om uretmæssig besiddelse af ulovlige materialer, forklarede hun, at det var den bedste måde at skærme Sagsøger. Hun kan ikke sige, om der blev indgået en egentlig aftale, for hun stod i døren ind til Person 2, da de talte om det. Det var hverken hende eller Person 2, der stod for visiteringen. Det var derimod betjentenes opgave. Hun ved ikke, om notatet gav anledning til, at der blev udsendt en klar instruks. Hun mener dog, at de fleste alene har visite-ret til undertøjet, men hun er ikke klar over, hvor mange der forlangte, at det skulle være nøgenvisitation. Sagsøger ville gerne visiteres af sundhedspersonale, men det var en sikkerhedsopgave, der blev foretaget af betjentene.

Under hendes ansættelsesperiode er reglerne blevet skærpet, og der er kommet mere kontrol. Hun mener, at det var efter sagen om "Krudttønden" og inds-mugling af mobiltelefoner, der gav anledning til skærpelsen. Ansatte måtte nu heller ikke medbringe egen telefon på afdelingen. Hvis hun glemte det, ville hun blive sigtet for overtrædelse af straffeloven. Hun mener også, at der er øget brug af strafcelle, selv om de havde besøg af en torturkommission, der netop frarådede dette.

Før hun blev pensioneret, var hendes vision, at der blev lavet et kvindefængsel, der også havde afdelinger for mennesker som Sagsøger, så de kunne afsone i et skærmet miljø. Det ville være en ideel løsning. Den næstbedste løsning var at sikre, at Sagsøger blev behandlet så skånsomt som muligt i Fængsel.

Hun mener, at Sagsøger på et tidspunkt havde en importvirksomhed med en an-den indsat. Det var vist noget med, at de importerede ure. Hun mener ikke, at der i den forbindelse blev importeret våben. Hun er overbevist om, at der intet personfarligt var i virksomheden.

Hvis Sagsøger har forklaret, at hun også importerede våben, så skyldes det for-mentligt, at hun ønsker opmærksomhed. Det er et generelt ønske fra Sagsøger, at hun får opmærksomhed.

Selv om de virkelig forsøgte at gøre sig umage på afdelingen, fejlede hun også, da hun skulle begynde at omtale Sagsøger med "hun". Hun skulle sige "fru" og "hun", men hun havde kendt Sagsøger i mange år, så hun faldt ofte i, og kom til at sige "han". Det var et problem for alle.

Vidne 2 har forklaret, at han blev anholdt i juni 2015 og fik en dom på 6 år. Han afsonede indledningsvist et år i Vestre Fængsel, herefter et år i Holbæk Arrest, hvorefter han blev overført til Fængsel. Han blev løsladt den 1. marts 2020. Han var dømt for sædelighedsforbrydelse.

I forbindelse med anholdelsen og indsættelsen i Vestre Fængsel blev han udsat for nøgenvisitation. Hans ting blev også visiteret. Da han afsonede i Vestre Fængsel, måtte han alene få besøg på Glostrup Politistation. Han blev da visite-ret, inden politiet hentede ham, og han blev visiteret, når han returnerede til Vestre Fængsel.

Det foregik således, at han skulle afklæde sig alt tøj, hvorefter han blev scannet med en håndscanner. Hans tøj blev visiteret, hvorefter han fik det retur. Han har også prøvet, at en hel afdeling blev udsat for visitation. Hele stueetagen i Vestre Fængsel blev inddraget som visitationslokaler.

I Holbæk Arrest blev han udsat for visitation, når han havde haft besøg. Han skulle afklæde sig alt tøj, som herefter blev undersøgt. Han blev selv undersøgt med en håndscanner.

I Fængsel blev han ligeledes udsat for visitation. Hvis han havde været på ledsaget udgang, blev han nøgenvisiteret, når han returnerede til Fængsel. På en ledsaget udgang må man gerne gå alene på toilettet, så man er ikke overvåget hele tiden. Fængsel har et særligt visitationsrum. Når man kom fra sin celle, skulle man visiteres inden udgang. Nogle betjente nøjedes med at lade ham trække ned i sine underbukser, mens andre forlangte, at han skulle tage dem helt af. Nogle gange skulle han scannes nøgen, andre gange kunne han nøjes med at tage de ting af, som ville give udslag på scannerne.

Det var tydeligt, at nogle betjente var pinligt berørt af visitationerne, men de var loyale over for systemet, så derfor blev visitationerne gennemført. Det var lidt forskelligt, om han skulle tage sokker og underbukser af. Man kan gemme mange ting i sin endetarm, og han tænker, at personalet skulle se efter, om de forsøgte at indsmugle narko eller telefoner. Det var alle indsatte, der skulle visi-teres. Han blev bedt om at sætte sig på hug. Det var ligesom en samlet bevægelse, hvor han satte sig ned og umiddelbart efter rejste sig op. Det føltes meget krænkende at blive visiteret. Han blev udsat for at skulle sætte sig på hug i ni ud af ti visitationer. Han ville foretrække en skammel med huller, hvor en hund kunne snuse, om han havde gemt noget.

Han er aldrig blevet taget med ulovlige ting, bortset fra en enkrone, som betjentene havde overset i hans tegnebog.

Han har ikke klaget over visitationerne. En klage ville aldrig føre til en ændring. Man skal vælge sine kampe med omhu, og et brokkehoved har det ikke let i et fængsel. De ansatte gør jo det, som de har fået besked på.

Rutinen med visitation blev ikke ændret, mens han afsonede. Hvis han ville på udgang, så måtte han finde sig i visitation både før og efter.

Han har ikke været til stede, når Sagsøger blev visiteret, men de har talt om visi-tationerne i fængslet.

Det er hans opfattelse, at visitationssystemet bygger på en grundlæggende mi-stillid til de indsatte. Det burde i stedet bygges på tillidsbrud, så de personer, der bryder reglerne, bliver udsat for visitation.

Vidne 3 har forklaret, at hun er transkønnet og siden ultimo 2016 har afsonet på Fængsel. Hun er 50 år og har børn og kæreste. Hun har Antal uddannelser og har arbejdet i 36 år som Stilling. Hun har også arbejdet på en Arbejdsplads. Hun er dømt for sædelighedskriminalitet.

Det kan give problemer, når man er transkønnet, da der er folk, som mener, at man ikke er et rigtigt menneske. Nogle mener, at man kan kureres med medi-cin. Det giver mange konflikter og mange trælse kommentarer. Hun prøver at undgå de personer, som generer hende. Det er som at være en særlig race, lige-som at være jøde.

Hun sidder på afdeling L, men hun har næsten siddet på alle afdelinger, fordi det er lettere at flytte hende, når der opstår problemer. Hun har også en person-lighedsforstyrrelse.

Hun sidder på en mandafdeling. Hun passer meget sig selv og planlægger selv sin hverdag. Hendes arbejde består i gulvask. Hun bliver ikke generet af de an-satte på gangen, kun de indsatte.

Der er en anden transkønnet, der hedder Person 13, som hun taler med. Der er også et par andre, som hun spiser med hver søndag. Sagsøger sidder på en anden afdeling.

Hun udsættes for visitationer, hvis hun får besøg eller, hvis hun har udgang. Hun har også oplevet, at en hel afdeling blev visiteret. Hun tror, at personalet leder efter narkotika og mobiltelefoner. Derfor bliver alle visiteret. Hvis der bli-ver fundet noget på fællesarealerne, bliver alle visiteret. Hvis man finder noget i en celle, er det kun personen, som har adgang til cellen, der bliver visiteret.

Det kommer an på vagterne, hvordan visitationen forløber. Nogle vagter forlanger, at de skal nøgenvisiteres. Så skal man gå nøgen gennem en scanner, hvorefter man skal sætte sig på hug og dreje rundt. Det er skidt for hende, fordi hun har dårlige hofter. Nogen vagter er særligt grove, eksempelvis Person 14 og Person 15, mens andre er ok. I dag skulle hun eksempelvis ikke sætte sig på hug, da hun skulle i retten. Hun skal altid sætte sig på hug, hvis hun har haft besøg eller har været på udgang.

Hun har tidligere været overvægtig, og nogen vagter forlanger derfor, at hun skal løfte sit maveskind. Hun har aldrig smuglet hverken stoffer eller mobiltelefoner. Hun er ikke dømt for narkotikakriminalitet.

Hun har fået at vide, at hun skal nøgenvisiteres efter ledsaget udgang. Det skyldes, at hun ikke hele tiden er under overvågning, selv om hun er ledsaget.

Hun har ikke overværet visitationer af Sagsøger. Men hun har hørt, når Sagsøger bliver udsat for verbale ubehageligheder.

Hun har været udsat for en ulykke og har derfor et ar på numsen. Hun skal bukke sig så meget, så vagterne kan se arret. Hun har oplevet, at vagterne efterfølgende har kommenteret arret indbyrdes. Hun har også oplevet, at hun tog sit tøj for hurtigt på, og så skulle hun igen tage det af og sætte sig på hug. Det er hugstillingen, der er mest grænseoverskridende.

Hun visiteres af mandligt personale. Hun har flere gange spurgt Person 2, om hun måtte få en læge til at foretage visitationen, men det har Person 2 helt afvist.

Vidne 4 har forklaret, at han har arbejdet i Fængsel siden 2002. Han har arbejdet på gulvet, men nu er han ansvarshavende på vagtkontoret. Han arbejder imidlertid også som vagt i afdelingerne, da det ofte er nødvendigt med ekstravagter.

Han ved, hvem Sagsøger er, fordi han har arbejdet på alle afdelinger, herunder de afdelinger hvor hun har siddet. Han kan også have ekstravagter på hendes nu-værende afdeling.

Vagtkontoret har ansvaret for at koordinere transport og for visitationer, når en indsat skal på udgang til retsbesøg, hospitalsbesøg eller besøg hos familie m.v. De har som ansvarshavende tillige ansvaret for anstalten, når lederne har fri. De er stort set involveret i alle visitationer, dog står besøgsafdelingen for visitationer, når besøgene foregår der.

De har fået instruktion om, at de skal omtale Sagsøger som ”hun” eller ”hende” , men ellers skal alt foregå som ved enhver anden mandlig indsat. Det efterleves efter bedste evne. Det kan ikke udelukkes, at tiltalen nogle gange svipser. Det er særligt de personer, som har kendt Sagsøger i mange år, hvor hun var mand, og de derfor har omtalt hende med ”han” tidligere.

Han har ikke personligt hørt klager fra Sagsøger. Han kan forestille sig, at der er kommet en klage, fordi de fik en påmindelse om, at de skal huske at omtale hende som ”hun” .

Foreholdt at Sagsøger har fortalt, at hun bliver moppet af personalet og indsatte, har han ikke hørt det. Han kan ikke svare på, hvad de indsatte gør, men han vil sætte et stort spørgsmålstegn, hvis det er personalet. Han ville forvente, at der i givet fald ville blive klaget, og det ville han skulle tage sig af.

Han har visiteret Sagsøger også efter, at hun har skiftet cpr-nummer. Det er tilfældigt, om han har vagt, når Sagsøger skal på udgang.

Generelt forgår en visitation ved udgang således, at de indsatte bliver ført ind i visitationsrummet med to fra personalet, og den indsatte vil så blive bedt om at afklæde sig alt tøjet og gå igennem en metaldetektor, mens tøjet visiteres. Når den indsatte er nøgen, skal vedkommende dreje sig rundt, så de kan se, at der ikke er klistret noget på ryggen. Han kan ikke afvise, at en overvægtig bliver bedt om at løfte maveskindet. Hvis de ikke kan visitere grundigt nok på grund af overvægt, så må de efter reglerne gerne bede dem løfte maveskindet. På baggrund af hans kendskab til Sagsøger vurderer han, at der er en meget lille chance for, at hun vil smugle noget ind eller ud af fængslet. Ved en sådan risikovurdering vil de sænke baren for visitation. Det er dog op til det personale, som visiterer. Der kan være nye kollegaer eller kollegaer, der kommer fra et andet fængsel. Man skal overholde reglerne, men der er også et frit skøn.

Det er ikke praksis hos dem, at man skal sætte sig på hug. Hvis en indsat bliver anbragt i observationscelle, så vil de anvende hugstilling under visitationen, da der kan være en risiko for, at den indsatte vil skade sig selv. Han husker ikke, at Sagsøger har været i observationscelle.

Fængsel er et kategori 3-fængsel, så de har et sikkerhedsmæssigt lavt niveau. Storstrøm er et kategori 2-fængsel, hvor risikoen er større for indsmugling af stoffer og mobiltelefoner. Deres indsatte er ikke vurderet som flugttruet m.v. De indsatte har meget frihed. De bliver eksempelvis ikke fulgt rundt på area-lerne, men kan gå frit.

Han har ikke hørt, at hun skal sætte sig på hug i 80 % af visitationerne. Det forekommer ikke, når han visiterer. De taler indbyrdes om, hvordan man visiterer,

og de anvender simpelthen ikke denne metode. Det er hans opfattelse, at han ville vide, hvis en indsat ofte blev bedt om at sætte sig på hug, og han deltager selv i rigtig mange visitationer.

Han kan ikke afvise, at de eksempelvis har personale fra Strømstrøm, som til dagligt anvender hugstilling, også gør det, hvis de gør tjeneste i Fængsel.

Det følger af reglerne, at der altid skal ske visitation til nøgenhed. Det gælder også for visitationer i besøgsafdelingen. Jo hurtigere en indsat afklæder sig sit tøj og går igennem metaldetektoren, desto hurtigere er visitationen overstået.

Hvis metaldetektoren aktiveres, så ved de, at en indsat har gemt noget på kroppen. Der sker imidlertid ikke udslag, hvis det er stoffer, hvorfor det er nødvendigt, at den indsatte drejer sig rundt. Det er også derfor, at tøjet visiteres.

I praksis kunne den indsatte nok godt gå gennem metaldetektoren efter at have afklædt sig delvist. Men den indsatte skulle så efterfølgende tage sit tøj af, så det kunne visiteres, og proceduren med at dreje sig rundt, så de kan se, om noget er klistret fast på kroppen, vil alligevel skulle gennemføres. Det er hans opfattelse, at visitationen så ville tage længere tid. De visiterer tøjet, mens den indsatte går gennem metaldetektoren. Når den indsatte er gået igennem, så har de visiteret tøjet. Det giver kortest tid uden tøj på. Det er også bedst i forhold til sikkerheden. Det er en arbejdsopgave, der skal udføres, og der er en praksis for, hvordan den udføres.

Det er i overensstemmelse med reglerne, hvis man skønner, at der er behov for, at en indsat skal sætte sig på hug. Der er således overladt et skøn til de fængselsbetjente, der udfører den konkrete visitation.

Hvis de indsatte følger sig urimeligt behandlet, så har de ret til at klage. Han går stærkt ud fra, at de vil klage, hvis de føler sig krænket og chikaneret. De indsatte praktiserer meget at skrive klager til fængslet.

Det er hans generelle indtryk, at Sagsøger er en ganske rolig og omgængelig indsat. Hun omgår sandheden lidt let. Hun fortæller mange usandheder og løgne-historier om, hvad hun har oplevet gennem sit liv.

Hun har gjort problemstillingen større, end den er i forhold til personalet. Hun oplever det sådan, at hun bliver respekteret, som hun er. Personalet er yderst professionelle. De har ikke en afdeling for transkønnede. Efter Jyderup er blevet et kvindefængsel, så har de kun ganske få kvindelige indsatte tilbage i Fængsel. Tidligere havde de 10 kvindelige indsatte.

Han har ikke lavet vurderingen af, om hun kan afsone på kvindeafdelingen. Han tror, at afslaget dels skyldes det, som Sagsøger er dømt for, dels at hun fysisk er en mand.

Vidne 5 har forklaret, at han siden 2016 har været enhedschef på Fængsel, hvor han er en del af institutionsledelsen. Han har arbejdet mere end 17 år i Kriminalforsorgen, så han har gjort tjeneste i forskellige arresthuse, lukkede og åbne fængsler.

En enhedschef er chef for en fællesskabsafdeling, hvor der typisk sidder 30 indsatte, og han er chef for besøgsafdelingen. Han har 50-60 personaler under sig. Han er ikke rigtig på gulvet, men det er han til tider alligevel, fordi han tager ekstravagter. I disse tilfælde er han på lige fod med kollegaerne og laver samme opgaver som dem.

Han kender Sagsøger. Hun var på den afdeling, hvor han begyndte som enhedsleder i 2016. Han har talt med hende mange gange. Han har også visiteret hende en enkelt gang i forbindelse med en transport. Det er normalt ikke hans arbejdsopgave at visitere. Der er retningslinjer, der er udstukket af Direktoratet for Kriminalforsorgen, for, hvordan en typisk visitation skal foregå, og alle følger retningslinjerne. Hvis de ikke overholdes, så skal han reagere. Der indleveres mange klager, men klagerne angår sjældent visitation. Han husker ikke, hvornår der sidst var en klage. Han har heller ikke oplevet mange klager angående visitationer andre steder, hvor han har arbejdet.

Fordi Sagsøger har kvindeligt cpr-nummer, tiltaler de hende med ”hun”. Men det har alene betydning for tiltaleformen. Rent visitationsmæssigt bliver hun behandlet på samme måde, som en biologisk mand. Hun bliver derfor også visiteret af mænd.

De har fået at vide, at hun skal tiltales med ”hun” eller ”hende”. Han kan ikke afvise, at nogen kommer til at sige ”han”. De har 3-4 indsatte, der har kvindeligt cpr-nummer, og alle er meget opmærksomme på, at de skal tiltales korrekt. Hvis man bruger deres navn, så er det nemmere ikke at begå fejl.

Han ved, at en anden indsat med kvindelig cpr-nummer vil tiltales med ”hun”, men når hun er på udgang, så vil hun tiltales med ”han”. Det kan derfor nemmere glippe at anvende den korrekte tiltaleform.

Det er ikke hans opfattelse, at Sagsøger behandles hårdhændet eller moppes, hverken af de indsatte eller de ansatte. Han ville få kendskab til det, hvis det skete. Hun er god til at klage, hvis der er noget at klage over. Det er ikke alle hendes klager, der har gang på jord. Hun er selv en del af institutionen, så alle kender hende. Hun behandles på lige fod med alle andre. Han har ikke behand-

let klager over mobning eller chikane fra hende, og hun har faktisk ikke klaget i lang tid.

Vagtmesterkontoret er ledelsens forlængede arm i ydertiderne og her foretages visitationer. Der kan imidlertid også foretages visitationer på afdelingerne, hvil- ket sker rutinemæssigt en gang om måneden. Det er yderst sjældent, at de visi- terer indsatte i den forbindelse, men hvis det sker, så gøres det efter reglerne.

De kan anvende en håndscanner under cellevisitation, men oftest visiterer de blot lommerne. Ved cellevisitation bliver også murværk og tremmer gennem-gået.

Hvis en indsat skal visiteres i et visitationsrum, foregår det på den måde, at den indsatte skal lægge alt sit tøj og gå nøgen gennem metaldetektoren. Samtidig vi-siteres tøjet, så den indsatte hurtigst muligt kan få det tilbage. Det er ikke almin-delig praksis, at den indsatte skal sætte sig i hugstilling. De visiterer altid til nø-genhed, for det er muligt at tape ting fast på kroppen. Han tænker, at det vil sætte varigheden af en visitation op, hvis en indsat kun skulle være delvist af-klædt, når den indsatte skal passere metaldetektoren, idet den indsatte så efter-følgende skal afklæde sig alt tøjet. Der er flere indsatte, der går i dameundertøj, og en bøjle-bh vil give udslag i scanneren.

Foreholdt at Sagsøger har forklaret, at hun i 80 % af visitationerne skal sætte sig på hug, forklarede han, at det er han uforstående over for. Der visiteres bl.a. ved besøg, men Sagsøger har ikke haft besøg siden 2017. Hun har udgang, og der vil hun blive visiteret både før og efter. De praktiserer imidlertid ikke hugstil-ling, med mindre der er en begrundet mistanke om, at den indsatte har noget skjult. Selv om Sagsøger har ledsaget udgang, er det nødvendig med visitation, idet personalet eksempelvis ikke ledsager Sagsøger på toilettet. Der kan også overdrages effekter under et kram med den, som Sagsøger besøger.

Når en person sidder på hug, vil gemte ting, eksempelvis mellem ballerne, falde ud. Han har oplevet en, der havde 80 g hash under testiklerne. De havde mod-taget et tip forinden, så derfor skulle den indsatte sætte sig i hugstilling. De kan benytte sig af det, men det er ikke en regel, de praktiserer. Han kan ikke afvise, at personalet under en konkret visitation har skønnet, at det var nødvendigt.

Hvis det blev benyttet i stort omfang, ville de modtage klager over det fra de indsatte. De anvender indimellem også hunde, der er uddannet som narko-hunde.

De har ikke de samme typer klienter som i Storstrøms Fængsel. I Storstrøm Fængsel har de en bodyscanner, men dette fængsel er også i en anden sikker-hedskategori. Der indsmugles også stoffer i Fængsel, men deres indsatte er oftest langtidsdømt for sædelighedskriminalitet. Der er mange, som kun sjæl-dent har udgang, enten fordi de ikke har nogen, som de kan besøge, eller fordi

de endnu ikke er nået så langt i deres afsoningsforløb, at udgang er en mulighed.

Han har kendt Sagsøger i mere end 5 år, og hans generelle indtryk er, at hun er lidt en fantast. Hun er lidt for god til at komme med historier, bl.a. om forretninger, som hun har lavet i østen. Hun kommer også med små tips om de andre indsatte. De bliver nødt til at efterprøve disse tip, men der har ikke været noget hold i dem. De modtager sedler med anonyme tip, men han kan genkende Sagsøgers håndskrift. Det er hans opfattelse, at hun finder på historier. Han ved ikke, om kønsskifteproblematikken er opdigtet.

Han har ikke deltaget i vurderingen af, om hun kunne overføres til en kvindeafdeling. Det er juristerne og i sidste ende Direktoratet for Kriminalforsorgen, der har truffet beslutning om det.

Han foretager som hovedregel ikke selv visitationer, men han har nok gennemført ca. 20 i alt i den tid, han har været ansat. Han husker ikke med sikkerhed, om det er en eller to gange, at han har deltaget i visitation af Sagsøger.

Parternes synspunkter

Sagsøger har i sit påstandsdokument anført:

”...

Anbringender:

Sagsøger gør gældende, at de sagsøgte ikke har foretaget nogen konkret vurdering af de problemstillinger, som ligger til grund for herværende sag.

Visitationsregimet (påberåbes til støtte for påstand 1, påstand 2 og påstand 5):

Sagsøger gør gældende, at hun har været udsat for omtrent 70 systematiske nøgenvisitationer om året, der har indebåret fuldstændig afklædning, indtagelse af ydmygende stillinger og undersøgelse af intime steder af kroppen, uden at der har været nogen konkret mistanke om, at hun var i besiddelse af kontraband.

Foreneligheden med straffuldbyrdsloven og forskrifter:

Sagsøger gør gældende, at visitationerne har været udført i strid med fængslets egne forskrifter for visitation af sagsøger. Til støtte herfor henvises til, at visitationerne er foretaget i strid med den forskrift, som det ifølge notat dateret 18. maj 2017 (bilag R) var fastsat/aftalt fsva. sagsøger. Af bilag R fremgår det, at det er aftalt, at sagsøger kun visiteres til undertøj, medmindre der er en konkret og aktuel mistanke om kontraband. Det følger dog af bilag 8

og 11, som udgør mailkorrespondance mellem Direktoratet for Kriminalforsorgen og Fængsel, at forskriften tilsyneladende ikke følges af fængslet i forbindelse med visitation.

Sagsøger gør endvidere gældende, at visitationerne er udført i strid med straffuldbyrdslovens bestemmelser.

Det følger af straffuldbyrdsloens § 60, stk. 6, at "undersøgelse der indebærer afklædning kun må foretages og overværes, af personer af samme køn som den indsatte". Sagsøger fik i 2015 foretaget juridisk kønsskifte, som følge af at hun føler sig som, anser sig som og i øvrigt fremtræder som en kvinde. Hertil kommer, at sagsøger er født med kromosomsammensætningen XXY og som følge heraf besidder både kvindelige og mandlige træk. Det er sagsøgers opfattelse, at de sagsøgte kan bebrejdes, at de sagsøgte har fortsat med at lade sagsøger vistes af mandlige fængselsbetjente principalt siden sagsøgte blev gjort opmærksom på sagsøgers kvindelige kønsidentitet, subsidiært siden sagsøgte blev gjort opmærksom på sagsøgers juridiske kønsskifte.

De sagsøgte har som hjemmelsgrundlag henvist til straffuldbyrdslovens § 60, stk. 1, til at iværksætte systematiske nøgenvisitationer af Sagsøger. Straffuldbyrdslovens § 60, stk. 1, har følgende ordlyd:

"Direktoratet for Kriminalforsorgen og kriminalforsorgsområdet kan uden retskendelse undersøge, hvilke effekter en indsat har i sin besiddelse i sit opholdsrum eller på sin person, hvis en sådan undersøgelse er nødvendig for at sikre, at ordensbestemmelser overholdes eller sikkerhedshensyn iagttages, herunder,

- 1) når den indsatte indsættes i institutionen,*
- 2) hvis den indsatte mistænkes for uretmæssig besiddelse af effekter, 3) før og efter besøg eller*
- 4) før og efter fravær fra institutionen eller opholdsafdelingen."*

Bestemmelsens stk. 4 og 5 indeholder endvidere regler om proportionalitets-hensyn.

I forarbejderne til bestemmelsen er det nærmere defineret, hvad der menes med udtrykket "undersøge, hvilke effekter en indsat har i sin besiddelse på sin person". Således fremgår det af betænkning nr. 1355/1998, at:

"Med udtrykket "undersøge, hvilke effekter en indsat har i sin besiddelse på sin person" i § 60, stk. 1, i rådets lovudkast sigter rådet herefter til indgreb, der har karakter af legemsbesigtigelse, dvs. de former for indgreb, hvor der ikke sker nogen indtrængen i det menneskelige legeme eller nogen egentlig beføling af legemet i undersøgelsesøjemed. Der tænkes bl.a. på besigtigelse, der ikke kræver egentlig afklædning, men f.eks. opknapning

af en skjorte eller opsmøgning af et ærme for at se efter skjulte effekter.” (undertegnedes understregning)

Sagsøger gør gældende, at jo mere intensivt et indgreb er, jo mere klar skal lovhjemlen være.

Et indgreb så intensivt som en nøgenvisitation må således kræve en særlig klar lovhjemmel, som ikke kan være foreneligt med, at eksemplet i forarbejderne fortolkes udvidende og herved udstrækkes til indgreb, der kræver egentlig afklædning.

Sagsøger gør herefter gældende, at eksemplet fra forarbejderne om besigtigelse, der ikke kræver egentlig afklædning, skal fortolkes indskrænkende.

Følgende gør Sagsøger det gældende, at der ikke er hjemmel i straf-fuldbyrdslovens § 60, stk. 1, til at foretage besigtigelse, der indebærer fuld afklædning.

Foreneligheden med EMRK:

I sagen Valasinas mod Litauen, afgjort af domstolen den 24. oktober 2001 under sagsnummer 44558/98, blev den mandlige klager udsat for én nøgenvisitation, der indebar fuldstændig afklædning, indtagelse af ydmygende stillinger og berøring af kønsorganer mens en kvindelig fængselsbetjent var til stede. I præmis 117 udtalte domstolen:

117. The Court considers that, while strip-searches may be necessary on occasions to ensure prison security or prevent disorder or crime, they must be conducted in an appropriate manner. Obliging the applicant to strip naked in the presence of a woman, and then touching his sexual organs and food with bare hands showed a clear lack of respect for the applicant, and diminished in effect his human dignity. It must have left him with feelings of anguish and inferiority capable of humiliating and debasing him. The Court concludes, therefore, that the search of 7 May 1998 amounted to degrading treatment within the meaning of Article 3 of the Convention.

Domstolen fandt herefter en krænkelse af EMRK artikel 3.

I sagen Wiktorko mod Polen, afgjort af domstolen den 31. marts 2009 under sagsnummer 14612/02) hyrede den kvindelige klager en taxi for at komme hjem, efter at have mødtes med en ven. Hun afviste at betale for turen, hvis hun ikke kunne få en kvittering for betalingen. Som følge heraf lod taxachaufføren ikke klager forlade taxien foran hendes hus.

Taxichaufføren kørte herefter klageren til et center, hvor berusede personer kunne være indtil de blev ædru ("sobering-up center"). På centeret foretog to mandligt ansatte og én kvindelig ansat en nøgenvisitation af klager, som inde-bar, at de mod hendes vilje afklædte hende alt hendes tøj og klædte hende i en engangsdragt, hvorefter de bæltefikserede hende indtil næste morgen. I præmis 54 udtalte Domstolen:

54. The Court cannot overlook the fact that the applicant was stripped naked by three employees of the centre, one woman and two men. It has already had occasion to observe, in a case where a male applicant was ordered to strip naked in the presence of a female prison officer, that her presence at the scene showed a clear lack of respect for the applicant and in effect diminished his human dignity. The Court found that it must have left him with feelings of anguish and inferiority capable of humiliating and debasing him (see Valašinas, cited above, § 117).

The Court is of the view that the same considerations apply to the situation of the applicant in the present case, and with all the more force given that the two male members of the staff undressed her forcibly.

Domstolen fandt herefter en krænkelse af EMRK artikel 3.

Sagsøger gør gældende, at Fængsel og Direktoratet for Kriminalforsorgen ved at foretage nøgenvisitationer af hende, har krænket hendes rettigheder efter EMRK artikel 3 og/eller artikel 8.

I sagen Frérot mod Frankrig, afgjort af domstolen den 12. juni 2007 under sagsnummer 70204/01, blev den mandlige klager under sin afsoning udsat for mindst 11 nøgenvisitationer, hvor han bl.a. skulle læne sig forover og hoste for at fængselspersonalet kunne sikre, at klageren ikke var i besiddelse af nogen skjulte objekter i sin endetarm. I præmis 38 bemærkede Domstolen, at jo mere indgribende en visitation er for den visiteredes privatliv, jo større forsigtighed må der udvises - særligt i det tilfælde, hvor den indsatte skal afklæde sig sit tøj foran andre og endnu mere i det tilfælde, hvor den indsatte er pålagt at indtage ydmygende stillinger.

I præmis 41 udtalte domstolen:

41. The Court can accept that despite these precautions, prisoners who are strip-searched in this way might feel that their dignity has been undermined. It considers it equally obvious that the more intrusive the invasion of prisoners' privacy, the stronger this feeling is likely to be; it thus finds it entirely understandable that the applicant should complain vehemently that he was ordered on certain occasions to undergo oral or anal inspections.

The Court considers, however, that the procedure described above is generally appropriate. Viewed in isolation, a strip-search conducted in that manner, which in practical terms is necessary to ensure prison security or prevent disorder or crime, is not incompatible with Article 3 of the Convention; unless there are special circumstances relating to the situation of the person undergoing them, it cannot be said that in principle such searches involve an element of suffering or humiliation going beyond what is inevitable (see, mutatis mutandis, Kleuver v. Norway (dec.), no. 45837/99, 30 April 2002). The Court would add that this applies even where the prisoner is obliged to bend over and cough in order to permit a visual inspection of the anus “in the specific case of a search for prohibited objects or substances”, provided that such a measure is permitted only where absolutely necessary in the light of the special circumstances and where there are strong and specific reasons to suspect that the prisoner might be hiding such an object or substance in that part of his body.

Accordingly, the Court is not persuaded by the applicant's argument that the procedure applied is inhuman or degrading in general terms.

Domstolen fandt herefter en krænkelse af EMRK artikel 3.

En nøgenvisitation hvor den visiterede skal bukke forover og hoste, således personalet visuelt kan inspicere anus, er altså - ifølge Domstolen - ikke i sig selv en krænkelse af EMRK artikel 3. Omvendt vil det være en krænkelse, såfremt disse visitationer finder sted uden, at der er en stærk og konkret mistanke om (“strong and specific reasons to suspect”), at den indsatte skjuler sådanne objekter i denne del af sin krop.

I sagen U.2019.4010 H blev en patient, som i henhold til en straffedom var indlagt på retspsykiatrisk afdeling under indlæggelsen udsat for 41 nøgenvisitationer. Visitationerne foregik på den måde, at patienten skulle tage alt sit tøj af og løfte op i pungen, for at personalet kunne se, om han havde gemt noget dér.

Derefter skulle han vende sig om og enten bukke sig ned, så ballerne blev spredt eller sætte sig på hug og hoste. Herefter kiggede personalet hans tøj igennem, mens han stod nøgen. Patienten blev på intet tidspunkt visiteret grundet mistanke om, at han skulle have noget skjult. Visitationerne indebar således fuldstændig afklædning, indtagelse af ydmygende stillinger og undersøgelse af intime steder af kroppen, ligesom de blev foretaget systematisk og mange gange. Henset hertil fandt Højesteret, at visitationerne indebar en nedværdigende behandling af patienten i strid med EMRK artikel 3.

Sagsøger gør tilmed gældende, at de særligt indgribende visitationer i sig selv, og isoleret set fra spørgsmålet om køn, har krænket hendes rettigheder efter Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 3, subsidiært artikel 8.

Sagsøger skal endvidere henvise til Menneskerettighedsdomstolens dom af 4. februar 2003 i sagen Van der Ven mod Holland, 50901/99, domstolens dom af samme dato i sagen Lorse m.fl. mod Holland, sagsnummer 52750/99, domstolens dom af 26. september 2006 i sagen Wainwright mod Storbritannien, sagsnummer 12350/04, domstolens dom af 17. april 2012 i sagen Piechowicz mod Polen, sagsnummer 20071/07 og domstolens dom af 22. oktober 2020 i sa-gen Roth mod Tyskland, sagsnumre 6780/18 og 30776/18.

Krænkelserne i By:

Sagsøger gør gældende, at Fængsel erstatningsretligt er ansvarligt for de visitationer, der på baggrund af de af fængslet udstukne ret-ningslinjer følgelig er gennemført under sagsøgers ophold i By Ar-rest.

Sagsøger gør endvidere gældende, at hun har påklaget selve syste-matikken i visitationsregimet til Direktoratet for Kriminalforsorgen, som såle-des under alle omstændigheder er rette sagsøgte i forbindelse med visitationer foretaget i By Arrest.

Afdelingsplaceringen (påberåbes til støtte for påstand 4 og påstand 5):

De sagsøgte har bemærket, at afdelingsplacering af indsatte sker efter en sikker-hedsmæssig vurdering, og at dette i Danmark har ført til, at fængslerne er afde-lingsopdelt efter biologisk køn. De sagsøgte har endvidere bemærket, at det er deres opfattelse, at det vil udgøre en sikkerhedsrisiko, såfremt Sagsøger blev overført til afsoning på en afdeling for biologiske kvinder.

Sagsøger skal indledningsvist bemærke, at de sagsøgte før nu aldrig har foretaget en sådan sikkerhedsmæssig vurdering på trods af, at Sagsøger talrige gange har ytret sit ønske om at afsone på en anden afdeling end en mandeafdeling. Det fremgår således af bilag 10, som udgør en afgørelse fra Fængsel dateret den 31. marts 2015, at beslutningen om ikke at overføre Sagsøger til en kvindeafdeling er, at “ændringen af cpr nr. er en juridisk afgørelse, hvorimod spørgsmålet om, hvilket køn man er – el-ler overvejende er - er en biologisk lægefaglig vurdering.” . Afgørelsen af 31.

marts 2015 (bilag 10) blev truffet på trods af, at Fængsel på dette tidspunkt øjensynligt ikke havde iværksat en sådan “biologisk lægefaglig vur-dering” af Sagsøger. En sådan lægefaglig vurdering blev først foreta-get over to år senere, hvor Fængsels psykiater Vidne 1 ved skrivelse af 15. maj 2017 (bilag R) konkluderede:

Konkluderende må man sige, at ideelt set skulle Sagsøger behandles som kvinde, hvilket ikke altid er muligt i Kriminalforsorgen, men han bør ikke udsættes for den ydmygelse

at skulle klæde sig nogen over for mandligt personale, medmindre der i den aktuelle situation er tale om en konkret mistanke om besiddelse af illegale stoffer.

Kort efter afgørelsen af 31. marts 2015 (bilag 10) - og kort efter Sagsøgers juridiske kønsskifte - udstedte Fængsel den 9. april 2015 (bilag 33) en instruks, der blev fremsendt til en række interne mailadresser fra Fængsel. Af instruksen fremgår følgende:

Indsatte har faet kvindeligt Cpr.nr. (Født 1961)). Dette har INGEN afsoningsmæssige konsekvenser. Indsatte er biologisk set fortsat at betragte som mand. Indsatte skal derfor fortsat afsones på en mandeafdeling, visiteres/overvåges af mandligt personale forud for udgang, besøg, urinprøveafleggelse mv.

De sagsøgte har således uden at foretage nogen konkret vurdering af de forskellige problemstillinger, herunder spørgsmålet om afdelingsplacering, visitationer og urinprøvetagning besluttet, at Sagsøger skal behandles som en mand i alle henseender henset til, at hun biologisk "fortsat er at betragte som en mand". Dette på trods af, at der ikke før to år senere blev foretaget en læge-faglig vurdering af Sagsøgers køn, som konkluderede, at "ideelt set skulle Sagsøger behandles som kvinde".

Sagsøger gør gældende, at Fængsel og Direktoratet for Kriminalforsorgen ved den manglende anerkendelse af sagsøgers køn, foretog et indgreb i rettigheder sikret i Den Europæiske Menneskerettighedskonventionens (EMRK) artikel 8 eller artikel 14 sammenholdt med artikel 8.

Sagsøger gør endvidere gældende, at indgrebene udgjorde et uforholdsmæssigt indgreb i artikel 8 eller artikel 14 sammenholdt med artikel 8.

Hertil gør Sagsøger det gældende, at de sagsøgte har krænket sagsøgers rettigheder efter EMRK artikel 8 eller artikel 14 sammenholdt med artikel 8.

Sagsøger gør i forlængelse heraf gældende, at det ikke vil udgøre en større sikkerhedsrisiko at overføre Sagsøger til en kvindeafdeling, end hvis en anden kvindelig indsat skulle overføres hertil. Der henvises i denne forbindelse til Retslægerådets besvarelse af spørgsmål 7, hvoraf det fremgår, at selvom det ikke fuldstændig kan afvises, at en person med et serumtestosteron som sagsøgers kan få rejsning, er det ikke sandsynligt og at rejsningsevnen i givet fald må forventes at være yderst beskeden/svag.

Dette støttes også af psykiater Vidne 1's notat af 4. maj 2017 (bilag S), hvoraf det fremgår:

“(…) Med hensyn til klinisk konference er der ingen grund til stillingtagen til kønsdrift-dæmpende behandling, idet indsattes serumtestosteron er helt i bund og han er seksuelt ude af funktion, har aldrig haft seksuelt samkvem med ægtefællen, men må opfordre hende til massageklinik eller lignende. (…)

Det bemærkes i øvrigt, at Sagsøger flere gange har anmodet Fængsel om udgang med henblik på at modtage kønsændrende be-handling ved Center for Kønsidentitet. Fængsel har senest ved e-mail af 18. august 2021 (bilag 37) oplyst, at Fængsel (stadig) af-venter svar fra Direktoratet for Kriminalforsorgen på, om en udgang med hen-blik på at modtage kønsændrende behandling er omfattet af udgangsbekendt-gørelsens § 31, stk. 1, nr. 4. Sagsøger er således fortsat forhindret i at opstarte den kønsændrende behandling, som hun ønsker, og derved forhindret i at få foretaget nogen ændringer der kan bevirke, at hun i de sagsøgte s øjne ikke “fortsat er at betragte som en mand” .

De sagsøgte s tiltale af Sagsøger (påberåbes til støtte for påstand 3 og påstand 5):

Sagsøger gør gældende, at de sagsøgte s bevidste anvendelse af for-kert stedord om sagsøger udgør en selvstændig krænkelse af Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8 eller artikel 14 sammenholdt med ar-tikel 8.

Erstatningsgrundlaget (påberåbes til støtte for påstand 5):

Sagsøger gør gældende, at hun - i det omfang retten finder, at der fo-religger en krænkelse af EMRK - er berettiget til godtgørelse i medfør af prin-cippet i erstatningsansvarsloven § 26 sammenholdt med EMRK artikel 13 og 41. Godtgørelsen kan endvidere tilkendes i medfør af straffuldbyrdelseslovens §§ 106-107 (kap. 20).

…”

Direktoratet for Kriminalforsorgen og Fængsel har i sit på-standsdokument anført:

”...

Anbringender

Overfor påstand 3 (tiltale af sagsøger)

Til støtte for den nedlagte påstand om afvisning gøres det overordnet gæl-dende, at sagsøger ikke har den fornødne retlige interesse i at få prøvet spørgs-

målet. Direktoratet er således ikke uenig med sagsøger i, at denne i overens-stemmelse med ønsket herom og den juridiske kønsidentitet skal tiltales med kvindeligt pronomen (hun/hendes).

Det er da også Direktoratets opfattelse, at dette allerede sker i såvel skrift som tale, ligesom personalet er instrueret i at anvende kvindeligt pronomen. Det af sagsøger fremlagt bilag 37 kan ingenlunde tages til udtryk for, at personalet ikke efterlever denne instruks. Det er korrekt, at der er anvendt mandligt pro-nomen på side 2, første afsnit ("Relevant tidligere kriminalitet"). Dette er imidlertid et afsnit, der helt åbenbart er kopieret fra tidligere indstillinger mv. Det er selvfølgelig beklageligt, at den pågældende sagsbehandler ikke har været opmærksom på at få lavet denne konsekvensændring. Derudover er der på side 3-4 anvendt mandligt pronomen i et citat, der stammer fra mentalobservationser-klæringen af 13. september 2010, altså længe før sagsøger ændrede juridisk køn. Det tilkommer ikke Direktoratet eller fængslet at rette i en sådan erklæring, uanset om sagsøger efterfølgende har fået foretaget juridisk kønsskifte. Udover nævnte er der ikke ét eneste sted anvendt mandligt pronomen i det fremlagte bilag.

Heller ikke det faktum, at der på udskriftet af stamdatasedlen er noteret "M" , er udtryk for, at fængslet generelt tiltaler sagsøger med mandligt pronomen. Det fremgår da også af boksen "Bemærkninger" , at sagsøger har fået et kvindeligt cpr-nummer, ligesom det er noteret, at det ikke har afsoningsmæssige konsekvenser – altså at sagsøger fortsat er at betragte som en biologisk mand.

Det er ikke afgørende for spørgsmålet om, hvorvidt der er fornøden retlig interesse i at få prøvet den nedlagte anerkendelsespåstand, hvorvidt der konkret er medarbejdere, der ved en fejl har benævnt sagsøger med et mandligt pronomen.

Over for påstand 1, 2 og 4 (visitationer/urinprøver og afdelingsplacering af sagsøger)

Spørgsmålet om godtgørelse er behandlet nedenfor punkt under 3.3. I de følgende afsnit er således alene behandlet spørgsmålet om, hvorvidt sagsøger har ret til at afsone på en afdeling for kvinde, blive visiteret af kvindeligt personale og overvåget af kvindeligt personale under aflæggelse af urinprøver under sit ophold i kriminalforsorgens institutioner.

Det bemærkes indledningsvist, at spørgsmål om afdelingsplacering internt i fængslet og aflæggelse af urinprøve afgøres af Fængsel. Der er ikke rekursadgang til Direktoratet for Kriminalforsorgen. Fængsel fastholder, at der ikke kan ske overførsel.

Der er rekursadgang, for så vidt angår afgørelser om kropsvisitering. Det kan lægges til grund, at Direktoratet ikke agter at imødekomme sagsøgers klage herom. Da der ikke er nedlagt påstand om ugyldighed af en afgørelse, accepterer kriminalforsorgen, at de nedlagte påstande kan prøves i forhold til Direktoratet for Kriminalforsorgen.

Afdelingsplaceringen

Det gøres til støtte for den nedlagte påstand om frifindelse gældende, at det ikke er i strid med gældende ret, at sagsøger afsoner sin forvaringsdom på en afdeling for mænd.

Det gøres i den forbindelse gældende, at det juridiske kønsskifte konkret er uden betydning for spørgsmålet om visiteringen, overvågningen under urin-prøvekontroller og afdelingsplaceringen af sagsøger.

Når en indsat skal placeres til afsoning, det være sig både i forhold til hvilket fængsel der afsones i, og hvilken afdeling der afsones på, sker dette altid på baggrund af en sikkerhedsmæssig vurdering. En sådan sikkerhedsmæssig vurdering sker selvsagt på baggrund af et skøn. Myndighederne er endvidere forpligtet til at følge den til enhver tid gældende ret, der måtte regulere dette spørgsmål, jf. nedenfor.

I de danske fængsler har dette ført til, at fængslerne bl.a. er afdelingsopdelt efter biologisk køn. Dette betyder ikke, at der ikke konkret kan foretages en afvigelse, idet de sikkerhedsmæssige hensyn dog er afgørende for, om en fravigelse kan tillades.

Sagsøger tilhører biologisk det mandlige køn, ligesom sagsøger med sit ydre fremstår som en mand. Sagsøger bærer efter det oplyste tydelig skægvekst, der indimellem får lov til at gro, jf. billede i bilag G, kort hår, og bærer herretøj (bilag G).

Hertil kommer, at sagsøger – før sit juridiske kønsskifte den 30. marts 2015 – er dømt for forsøg på voldtægt, fuldbyrdet voldtægt samt fuldbyrdet voldtægt af særlig farlig karakter og vold mod en kvinde, ligesom sagsøger blev tilbageført til afsoning under en prøveudskrivning bl.a. som følge af chikane af en forurettet og dennes veninde (bilag E).

Det er korrekt, at myndighederne i medfør af EMRK artikel 8 har pligt til at sikre borgerne mod overgreb fra myndighederne, ligesom staterne har en pligt til at sikre transseksuelle visse rettigheder. Staterne har som anført ovenfor imidlertid en tilsvarende pligt til at beskytte borgerne mod overgreb, herunder af seksuel karakter, fra andre borgere.

Direktoratet har således foretaget en afvejning af de hensyn, der er at tage til sagsøger, der har foretaget et juridisk kønsskifte og oplyst at føle sig som en kvinde, uden dog at have taget en fremtrædelsesmæssig konsekvens heraf, overfor de hensyn der er til personalet og beskyttelsen af de indsatte på fængslets kvindeafdeling.

Det er således Direktoratets opfattelse, at der ved overførsel til en kvindeafdeling vil foreligge en ikke ubetydelig risiko for disse indsatte, idet sagsøger fortsat biologisk er en mand og optræder som en mand.

Sagsøger henviser til, at det er praksis i Storbritannien, at fængselsmyndighederne skal behandle de indsatte i overensstemmelse med det køn, som de identificerer sig med. Erfaring fra Storbritannien (bilag K) viser imidlertid, at indsatte dømt for voldtægt, der efterfølgende fik foretaget juridisk – men ikke fysisk – kønsskifte og som følge heraf blev overflyttet til en afdeling for kvinder, herefter begik voldtægt eller anden sædelighedskriminalitet.

Det fremgår af såvel straffuldbyrdelseslovens § 60, stk. 6, og Europarådets ”European Prison Rules”, at mænd og kvinder skal holdes adskilt i fængslerne, og at indsatte alene må visiteres af personale af samme køn.

Det er Direktoratets opfattelse, at det som udgangspunkt er den biologiske identitet og ikke den enkeltes subjektive selverklæring, der er styrende for afdelingsplaceringen i en situation som den nærværende, hvor sagsøger fortsat har alle sine mandlige kendetegn og i øvrigt ikke er i nogen form for hormon- eller kønsændrende behandling.

Det har således ikke været hensigten med reglerne om juridisk kønsskifte på baggrund af en erklæringsmodel, at personer, der biologisk er mænd, og i øvrigt optræder i overensstemmelse hermed over for omverdenen, i alle henseender skal være at betragte som en kvinde, alene fordi de har erklæret at føle sig som dette.

Formålet med ændringsloven var derimod at give personer, der både oplever og identificerer sig som det modsatte af deres biologiske køn, mulighed for juridisk anerkendelse heraf. Dette må forstås således, at lovgivers intention alene har været at give personer, der biologisk er født som mænd (eller omvendt), men som i deres fremtoning, optræden o.l. identificerer sig som kvinder (eller omvendt), muligheden for at kunne præsentere sig som det køn, de optræder som, ved at kunne oplyse mandligt/kvindeligt navn og cpr-nummer.

Der er imidlertid ikke grundlag for at antage, at formålet med ændringsloven var at lade personer, der fremtræder som deres medfødte biologiske køn, fore-

tage et juridisk kønsskifte for derefter f.eks. at undgå pligter eller få rettigheder, der ved lov er knyttet til de respektive køn. Det kan således heller ikke antages at have været intentionen at give personer, der er født som mænd og fortsat op-træder som mænd, mulighed for f.eks. at anvende kvindelige omklædningsfaciliteter som følge af et juridisk kønsskifte.

Hertil kommer, at der konkret er tale om en biologisk mand, der, selv om hun gennem en længere periode har udtalt, at hun opfatter sig som kvinde, efter de foreliggende psykiatriske erklæringer har en stærk påvirkningskraft af selv professionelle aktører og evner på en overbevisende måde at ændre sin historie, så modtageren er efterladt med usikkerhed om, hvad der er fakta, og hvad der er egne fantasier.

Sagsøger har til støtte for sin påstand påberåbt sig Goodwin mod Storbritannien. Sagen er uden betydning for nærværende sag, hvor sagsøger hverken er tvekønnet eller kønsskifteopereret. Der henvises til Retslægerådets besvarelse, hvor rådet slog fast, at sagsøger er biologisk mand, uanset at sagsøger har kønskromosomabnormaliteten Klinefelters syndrom, der forekommer hos 1 ud af 500 levendefødte drenge. Syndromet kan have betydning for den pågældendes reproduktionsevne, ligesom der er forøget risiko for udvikling af brystvæv samt andre feminine træk. Disse feminine træk, der også i en vis udstrækning er til stede hos sagsøger, er således ikke udtryk for, at sagsøger fremstår som en kvinde. Testosteronniveauet vil desuden typisk være faldende hos mænd med Klinefelters syndrom, men dette kan behandles ved medicinsk behandling med testosteron. Rejsningsevnen kan være påvirket som følge af lavt testosteronniveau, men dette kan ligeledes behandles medicinsk, jf. besvarelsen af spørgsmål 6 og 7.

Retslægerådet anfører endvidere ved besvarelsen af spørgsmål A, at Klinefelters syndrom og lavt testosteronniveau ikke i sig selv er ensbetydende med en kvindelig kønsidentitet. Der henvises i øvrigt til besvarelsen af spørgsmål C.

Det er uden betydning for sagen, at sagsøger finder Retslægerådets definition af begrebet "interkøn" misvisende. Direktoratet bemærker, at Retslægerådet udgør landets øverste lægefaglige sagkundskab, og det faktum, at sagsøger konkret måtte finde Retslægerådets definition "misvisende" eller i øvrigt som værende i uoverensstemmelse med den af Amnesty International, der er en græs-rootsorganisation, anvendte definition, er ikke afgørende. Det forhold, at FN CESCR i rapport af 12. november 2019 (bilag 34), punkt 64, der vedrører staters behandling af "intersex children", anbefaler, at Danmark indretter sin lovgivning med anvendelse af intersexbegrebet, står ikke i modstrid med Retslægerådets udtalelse om, at interkønnet ikke er en lægefagligt anvendt betegnelse.

Det er Direktoratets opfattelse, at Retslægerådets udtalelse til fulde støtter, at sagsøger – trods sit Klinefelters syndrom – udgør en sikkerhedsrisiko, såfremt sagsøger overføres til afsoning på en afdeling for biologiske kvinder, og der er derfor ikke konkret mulighed for at lade sagsøger afsone på en afdeling sva-rende til det køn (kvinde), som sagsøger identificerer sig med.

Retslægerådet udtaler således, at testiklernes aftagende kapacitet til at danne te-stosteron ikke kan imødegås eller kureres hos personer med Klinefelters syn-drom, men at behandlingen for et lavt niveau kan ske medicinsk og kan erstatte den manglende produktion af testosteron. Behandlingen er den samme som mænd med andre årsager til manglende testikelfunktion. Det fremgår endvi-dere af besvarelsen på spørgsmål 6, at testosteron har stor betydning for en mands libido (sexlyst) og er nødvendigt for en mands evne til at få rejsning (erektion), ligesom det fremgår, at en mands rejsningsevne generelt aftager, når testosteronniveauet bliver for lavt, idet der er store individuelle variationer, således at nogle mænd kan besvare en rejsningsevne selv med et ganske lavt te-stosteronniveau. Retslægerådet anfører da også ved besvarelsen af spørgsmål 7, at det ikke fuldstændig kan afvises, at en mand – som sagsøger – med et serum-testosteronniveau på 0,35nmol/l kan gennemføre et samleje, men at det ikke er sandsynligt og i givet fald, at rejsningsevnen må forventes at være yderst beske-den. Denne tilstand kan dog behandles med testosterontilskud, jf. også ovenfor.

Det er derfor også Direktoratets opfattelse, at det ikke kan udelukkes, at sagsø-ger rent faktisk har rejsningsevne, og at en mangel herpå i alle tilfælde ville kunne behandles medicinsk. Henset til de forbrydelser, som sagsøger er idømt forvaring for, fastholder Direktoratet under henvisning til de konkrete omstæn-digheder, at sagsøger skal afsone på en afdeling for mænd. Det bemærkes, at selv hvis sagsøger måtte være ude af stand til at opnå rejsning, vil dette ikke i sig selv være afgørende for den sikkerhedsvurdering, Direktoratet kan og skal foretage, og dermed heller ikke i sig selv være afgørende for afdelingsplacering-gen.

Det kan således lægges til grund, at det er helt uden betydning for vurderingen af denne sag, at sagsøger har Klinefelters syndrom.

Direktoratet har altså med andre ord foretaget en (sikkerhedsmæssig) afvejning af, om sagsøgers juridiske kønsskifte konkret kunne føre til en anden placering, end det er forudsat i straffuldbyrdelseslovens § 60, stk. 6, og Europarådets ”Eu-ropean Prison Rules” . Dette var, og er fortsat, ikke tilfældet.

CPT’s anbefaling til de maltesiske myndigheder i rapporten fra 2015 (bilag 35) ændrer ikke herpå. Placering i en separat sektion, der tillige er anbefalet som et løsningsforslag i CPT-rapporten fra 2015, er heller ikke en mulighed i Danmark, allerede fordi der på nuværende tidspunkt ikke findes afdelinger særligt for

personer med anden kønsidentitet end deres biologiske køn. En sådan placering ville i øvrigt betyde en de facto isolering af sagsøger.

Det er en politisk beslutning, om der i de danske fængsler skal tilbydes andre afsoningsformer end de nuværende, og det er under ingen omstændigheder ansvarspådragende for den udøvende myndighed, konkret Direktoratet for Kriminalforsorgen og fængslerne, at drive fængslerne inden for rammerne af den til enhver tid gældende lovgivning. Det bemærkes i den forbindelse, at muligheden for juridisk kønsskifte, som vi kender det i dag, blev indført i 2015. Etableringen af en eller flere afdelinger, som sagsøger efterspørger, er ikke noget, der uden videre kan etableres. Hertil kommer, at ministeren ikke synes at have forudsat, at der skulle etableres sådanne afdelinger, men derimod at eventuelle problemer i relation til håndteringen af juridiske kønsskifter i fængslerne skulle løses i mindelighed.

Det bemærkes, at Direktoratet ikke har nægtet sagsøger udgang til en indkaldt tid til undersøgelse og/eller behandling, jf. bilag 19. Sagsøger har, som det fremgår af bl.a. bilag 36, side 5, første afsnit, anført, at sagsøger siden 2014 har været i et forløb på Sexologisk Klinik, Aalborg Universitetshospital. Sexologisk Klinik har dog meddelt, at sagsøger ikke har været i et forløb hos dem, men dog er blevet tilbudt en tid.

Som det fremgår af bilag 20, har cand.psych. Person 1 noteret, at sagsøger på et møde den 26. februar 2016 blev meddelt, at der ikke kunne påregnes udgang til brug for en eventuel undersøgelse og iværksættelse af kønsskifteoperation under sin afsoning, idet dette ikke aktuelt måtte anses for nødvendigt med henblik på den fremtidige resocialisering. Der måtte derimod kræves en klar og konkret lægefaglig begrundelse for, at en sådan indsats var af afgørende betydning for den nuværende og fremtidige resocialisering. Dette fastholdes, idet Direktoratet bemærker, at der i det anførte i sagens natur ligger, at vurderingen af, om dette behandlingstiltag er nødvendigt, kan ændres over tid. Det er dog ikke afgørende for bedømmelsen af denne sag, om sagsøger i fremtiden modtager kønsændrende behandling. Hertil kommer, at en sådan behandling ikke nødvendigvis påvirker den sikkerhedsmæssige vurdering, som myndighederne foretager i forbindelse med afdelingsplaceringen. Sagsøgers bemærkning om, at sagsøger efter egen opfattelse ikke udgør en større risiko, end "hvis en anden kvindelig indsat skulle overføres", giver ikke Direktoratet anledning til en ændret vurdering af sagen.

Visitationer, herunder deres karakter og omfang

Det bestrides, at der er foretaget visitationer i et videre omfang og af en mere indgribende karakter, end der er hjemmel til.

Sagsøger har som bilag 4-6 fremlagt sine egne fortegnelser over, hvornår der er foretaget visitationer, herunder urinprøver i perioden fra 2012 til 2018. Udover at der synes at være en del dubletter i de anførte datoer, gøres det gældende, at det alene er forhold efter den 30. marts 2015, hvor sagsøger fik et juridisk køns-skifte, der relevant kan inddrages i nærværende sag. Det bestrides, at Direktoratet også før dette tidspunkt skulle lade sagsøger visitere af kvindeligt personale som følge af, at sagsøger har følt sig som en kvinde. Direktoratet er ikke forpligtet til at tilrettelægge visitationer efter de indsattes konkrete følelser om deres kønsidentitet. Det gøres endvidere gældende, at det alene er forhold, der har fundet sted i Fængsel, der kan inddrages, idet By Arrest ikke er sagsøgt i denne sag.

Sagsøger har været på arresthusferie i By i følgende perioder:

Fra den 4. maj 2015 til den 11. maj 2015.

Fra den 17. marts 2016 til den 9. maj 2016

Fra den 8. september 2016 til den 17. oktober 2016

Fra den 23. marts 2017 til den 16. april 2017.

Direktoratet er enig i, at det er Fængsel, der har truffet beslutningen om, at sagsøger skal visiteres af fængselspersonale med det biologiske køn mand. Direktoratet er ikke bekendt med, at der i Fængsel skulle være ansat personale med samme kønsidentifikationsforhold som sagsøger.

Der er heller ikke ansat sundhedspersonale til at foretage visitationer. Det fastholdes derfor, at denne beslutning er truffet med rettet.

Det bestrides derfor også, at visitationerne er sket i strid med straffuldbyrdeslovens § 60, stk. 6, da visitationerne er foretaget af personer med samme biologiske køn som sagsøger. Det er ikke den indsattes kønsidentitet, der er afgørende for, hvem der foretager visitationerne. Dette ville da også skabe en uholdbar situation, idet kønsidentitet i dag anerkendes som værende flygtig og derfor hos nogle kan ændre sig fra tid til anden. Derimod er det biologiske køn en fast – og dermed mere egnet – målestok, dersom det biologiske køn ikke kan ændres uden medicinske indgreb.

Det bestrides ikke, at bestemmelsen om, at visitation skal foretages af en person af samme køn, også sker af hensyn til den indsatte. Det bestrides imidlertid, at dette hensyn medfører, at det afgørende for, hvordan visitationer foretages, er den indsattes subjektive kønsidentitet.

Sagsøger har henvist til, at det ikke fremgår af forarbejderne til straffuldbyrdeslovens § 60, stk. 6, at det biologiske køn er afgørende. Direktoratet er enig i, at der ikke eksplicit er taget stilling hertil i bestemmelsens forarbejder, der da

også er fra 2005, altså ti år før ændringen af cpr-loven, der gav adgang til juri-disk kønsskifte alene på baggrund af kønsidentitet.

Direktoratet gør gældende, at det ligger forudsætningsvis i bestemmelsens for-arbejder, at det afgørende er det biologiske køn. Der henvises i den forbindelse til, at visitationsreglerne, før § 60, stk. 6, blev indført i straffuldbyrdelesloven, fandtes i Justitsministeriets cirkulærer, senest cirkulære af 15. december 1980, længe før kønsidentitet blev et anerkendt begreb, og hvor kønsskifte var betin-get af et kirurgisk/medicinsk indgreb. Det er i øvrigt korrekt, at straffuldbyrdel-seslovens § 60, stk. 6, blev ændret i 2006 bl.a. som følge af ændringen af The Eu-ropean Prison Rules art 54, stk. 5. Det bestrides imidlertid, at man ved denne ændring fra europæisk side sigtede til, at det er det køn, som den indsatte iden-tificerer sig med, og ikke det biologiske køn, der skal være afgørende, uanset hvad der måtte fremgå om begrebet i the Oxford Dictionary of English fra 2006.

Sagsøger har til støtte for sin påstand om, at det ikke er det biologiske køn, der er afgørende for visitationerne, påberåbt sig LGBT Danmarks skrivelse til Folke-tingets Ligestillingsudvalg i forbindelse med lovforslag nr. 182 af 30. april 2014 (bilag 17). Direktoratet bemærker hertil, at LGBT Danmarks forslag, der altså blev forelagt Ligestillingsudvalget, ikke blev gennemført. LGBT Danmarks skri-velse er således helt uden betydning for afgørelsen af denne sag.

Hertil kommer, at der efter Direktoratets opfattelse også er et hensyn at tage til personalet. Sagsøger har til støtte for sine synspunkter henvist til forarbejderne til 2014-ændringen af cpr-loven. Direktoratet skal herover for bemærke, at lov-forslaget ikke tog stilling til kønsproblematikken i fængslerne, idet ministeren udtalte, at forholdet ikke var egnet til at blive reguleret ved lov. Det gøres end-videre gældende, at cprloven ikke kan påberåbes af en forvaringsdømt seksual-forbryder som sagsøger til støtte for at skulle visiteres af kvindeligt personale, endsige overføres til afsoning på en kvindeafdeling.

Det bestrides, at læge Vidne 1's journalnotat af 18. maj 2018 (bilag 9), uanset formuleringen, er udtryk for en aftale som hævdet af sagsøger. Journal-notatet, hvoraf det fremgår, at Vidne 1 tilsyneladende har aftalt med juridisk fuldmægtig Person 2, at der kun visiteres til undertøjet, står i kon-trast til Person 2's e-mail af 11. september 2018 (bilag 12). Vidne 1 har som læge da heller ikke kompetence til at beslutte, hvordan eller under hvilke omstændigheder en indsat skal visiteres. Allerede af den grund kan no-tatet ikke anses for en gyldig aftale. Hertil kommer, at aftalen ikke er noteret i klientsagssystemet, hvilket da også er baggrunden for, at By Ar-rest afviste at efterleve dette under arresthusferien.

Direktoratet bestrider således, at det er i strid med straffuldbyrdelesloven eller andre regler, at sagsøger visiteres af fængselspersonale med det biologiske køn

mand. Det bemærkes for god ordens skyld, at sagsøger – ligesom Direktoratet – reelt ikke er bekendt med personalets kønsidentitet.

For så vidt angår karakteren af visitationerne, kan Fængsel ikke genkende det af sagsøger beskrevne. Der er ikke foretaget rektalundersøgelse af sagsøger. I tilfælde hvor en indsat anmodes om at sætte sig på hug, er formålet alene at sikre, at der ikke holdes noget mellem balderne – der er således ingen der kigger den indsatte op i anus. Denne type visitationer er generelt meget sjældne i Fængsel, og fængslet bestrider oplysningerne om hyp-pig foretagelse af indgribende visitationer. Sagsøger har anført, at det er ydmygende at sprede ballerne, mens nogen kigger i sagsøgers retning, ”da hun beordres at sidde med ryggen til, har hun ikke nogen mulighed for at kontrollere betjentenes adfærd”. Hertil bemærkes, at det umiddelbart fremstår svært ikke at have ryggen til i det beskrevne tilfælde. Der er imidlertid intet til hinder for, at sagsøger drejer hovedet, hvis der er behov for at se betjentene, der nødvendigvis er nødsaget til at befinde sig bag sagsøger, for at undersøgelsen har noget formål.

Sagsøger visiteres helt i overensstemmelse med gældende praksis, det vil sige, at den indsatte selv afklæder sig sit tøj og går gennem detektorrammen, hvorefter tøjet udleveres efter at være blevet undersøgt. Sagsøger er således kun nøgen ganske kort, og det prioriteres naturligvis at udlevere underbukser først.

Fængslets personalet er bevidste om, at det ikke er en behagelig situation for den indsatte, hvor man forsøger at gøre det så hurtigt og skånsomt som muligt, jf. også netop nedenfor.

Det kan oplyses, at der ikke foreligger en generel skriftlig vejledning for, hvordan visitationer skal udføres, gældende for hele kriminalforsorgens område. Visitationer skal opfylde reglerne i straffuldbyrdsloven, herunder de almindelige forvaltningsretlige principper, der også er nærmere fastsat i straffuldbyrdsloven (f.eks. proportionalitet og skånsomhed). Visitationer foretages i det omfang, det er hjemlet i straffuldbyrdsloven.

Årsagen til, at de indsatte skal afklæde sig også ved brug af detektorrammen, er, at forskellige elementer på tøjet kan give udslag på detektorrammen (f.eks. knapper, nitter og lign.). Den indsatte skal dog under alle omstændigheder afklædes i forbindelse med visitation, da tøjet skal undersøges af personalet for effekter, som detektorrammen ikke giver udslag ved (f.eks. narkotika eller andre ikke-metalliske genstande).

Det kan i forlængelse af det ovenfor anførte supplerende bemærkes, at afklædning og passage i detektorrammen i Fængsel foregår i et meget lille rum, og der er således tale om ganske få meter, den pågældende skal gå afklædt. Fængsel kan om proceduren for visitation i fængslet desu-

den oplyse, at det foregår således, at den indsatte afklæder sig alt sit tøj, som en af betjentene føler på for at mærke, om der er gemt effekter heri. Den indsatte går herefter nogen igennem detektorrammen. Det kan hændes, at de visiterende betjente beder den indsatte om at sætte sig på hug og eventuelt hoste, da der er erfaring for, at effekter gemt i endetarmen herefter kommer ud. Det er op til den enkelte betjent at skønne, om dette led i proceduren er nødvendigt for at varetage de sikkerhedsmæssige formål, som visitationen tjener. Det bemærkes, at Direktoratet anser det som et almindeligt led i en undersøgelse af den indsat-tes person, jf. straffuldbyrdelseslovens § 60, stk. 1, at den pågældende sætter sig på hug og hoster, så eventuelle gemte effekter kommer ud. Det er Fængsels vurdering, at dette i praksis sker sjældent, og primært ved konkret mistanke om ind- og udsmugling.

Det kan dog ikke udelukkes, at sagsøger er blevet anmodet om at sætte sig på hug og hoste, uden at der har foreligget en sådan konkret mistanke, da det som nævnt anses for at være et almindeligt led i visitationen også efter straffuldbyrdelseslovens § 60, stk. 1. Det bestrides dog, at dette skulle have været tilfældet ved samtlige visitationer. Det modsatte har da heller ikke støtte i det uddrag fra CPT's rapport af 7. december 2020, som sagsøger har påberåbt sig i processkrift I. Tværtimod fremgår det alene af rapporten, at man ved besøg i Politigårdens Fængsel fandt, at de indsatte i forbindelse med rutinevisitationer efter § 60, stk. 1, skulle sætte sig på hug ved samtlige visitationer.

Personalet kan derudover bede den indsatte om selv at løfte op i barm, hudfolder, sprede baller eller køre hænderne gennem håret for at sikre, at der ikke er gemte effekter under bryster, i håret eller mellem hudfolder. Personalet berører ikke den indsatte i den forbindelse. I enkelte tilfælde, hvor kvinder har sat deres hår op, kan personalet spørge, om den indsatte ønsker at personalet skal foretage undersøgelsen i håret med en eventuel berøring til følge, mod at den indsatte så slipper for at skulle pille sin frisure op. Ifølge Fængsel bærer sagsøger typisk ikke opsat hår.

Direktoratet bestrider, at der ikke er hjemmel i straffuldbyrdelseslovens § 60, stk. 1, til at foretage visitation, hvor den indsatte afklædes. Sagsøger har henvist til et uddrag af Straffuldbyrdelseslovens bestemmelser om indgreb overfor indsatte, 1. udgave, 2012, side 158f. Det citerede synes imidlertid ikke at støtte sagsøgers anbringende. Der henvises til den sidste sætning, hvorefter fremgår, at: ” Som lovbemærkningerne fremtræder i dag, er der stor risiko for, at en legemsbesigtigelse, der indbefatter fuldstændig afklædning, fejlagtigt ikke rubriceres under sfbl § 60, stk. 1.”

Heller ikke undersøgelsesvejledningen synes at yde støtte til sagsøgers anbringender. Det fremgår således af vejledningens pkt. 2 (side 1): ” Med udtrykket ”undersøge, hvilket effekter en indsat har i sin besiddelse på sin person” sigtes til indgreb,

der har karakter af legemsbesigtigelse (jf. retsplejelovens § 792, stk. 1, nr. 1), dvs. de former for indgreb, hvor der ikke sker nogen indtræden i det menneskelige legeme eller nogen egentlig beføling af legemet i undersøgelsesøjemed. Undersøgelser, hvor en indsat anmodes om at afføres sig det tøj, den pågældende er iført, hvorefter tøjet undersøges, vil være omfattet af stk. 1. Dette gælder også tilfælde, hvor der må anvendes magt for at få den indsatte til at afføre sig tøjet, jf. straffuldbyrdslovens § 62” [min understregning]

Det er ikke korrekt, at alle visitationer, der indebærer afklædning, er omfattet af straffuldbyrdslovens § 60, stk. 3, som hævdet af sagsøger.

Det er heller ikke korrekt som anført af sagsøger, at den manglende registrering i klientsystemet er i strid med undersøgelsesbekendtgørelsens § 9, stk. 1, nr. 1 og/eller internationale forpligtelser. Som det fremgår af bestemmelsens ordlyd, finder bestemmelsens alene anvendelse, når der foretages visitation efter straffuldbyrdslovens § 60, stk. 3. Visitationerne af sagsøger er imidlertid sket i medfør af straffuldbyrdslovens § 60, stk. 1, nr. 1, 3 og 4., hvor der altså er fastsat direkte hjemmel til visitation ved indsættelse i institutionen før og efter besøg samt før og efter fravær fra institutionen eller opholdsafdelingen.

Der er således ingen pligt til at gøre notat ved visitationer foretaget efter straffuldbyrdslovens § 60, stk. 1. Det fremgår derimod af undersøgelsesbekendtgørelsens § 9, stk. 2, at kriminalforsorgsområdet kan fastsættes regler om, i hvilket omfang personalet udover de i § 9, stk. 1, nævnte tilfælde skal udfærdige notater, når der er foretaget undersøgelse af indsatte person eller opholdsrum. Sådanne regler er ikke fastsat i de i sagen omhandlede kriminalforsorgsområder.

Visitationerne er heller ikke foretaget i strid med den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 3, allerede fordi der ikke er foretaget visitationer, hvor sagsøger skulle sætte sig på hug og sprede ballerne, i tilfælde hvor der ikke har været konkret mistanke, jf. netop nedenfor. Dommen Frérot mod Frankrig er netop udtryk for, at sådanne visitationer ikke er i strid med konventionen, når der foreligger konkret mistanke om indsmugling af f.eks. narkotika. I forlængelse heraf bemærkes, at det i afsnittet fra CPT-rapporten af 7. januar 2020, som citeret af sagsøger, side 15, fremgår, at nøgenvisitationer alene bør foretages, når der foreligger ”reasonable grounds”. Dette krav synes noget lempeligere end det i præmis 41 i Frérot mod Frankrig anførte om, at nøgenvisitationer alene bør foretages, når der foreligger ”strong and specific reasons”.

Direktoratet er ikke bekendt med, at CPT’s rapport har givet anledning til ændringer i praksis. Det fremgår af Direktoratets svar til CPT (bilag U), der også er sendt til Folketingets Retsudvalg, at baggrunden for de systematiske visitationer med afklædning (uden at den indsatte skal sidde på hug) i landets lukkede

fængsler er begrundet i, at besøg anses for at være en af de primære årsager til indsmugling af ulovlige effekter, hvorfor visitationer er afgørende for at minimere denne risiko.

Direktoratet bestrider på baggrund af ovenstående, at karakteren af de foretagne visitationer har været mere vidtgående, end der er hjemmel til i straffuldbyrdelsesloven eller anden lovgivning i øvrigt.

For så vidt angår antallet af de foretagne visitationer, gør Direktoratet ligeledes gældende, at dette er sket helt i overensstemmelse med gældende ret og pro-portionalitetsprincippet i øvrigt.

Sagsøger visiteres alene i forbindelse med udgang, hvilket aktuelt betyder al-mindelige ledsagede udgange til bestemte personer eller kulturelle formål samt eventuelle udgange til f.eks. retsmøder eller lægeundersøgelse.

Sagsøger er ikke blevet visiteret på mistanke om indsmugling af narkotika mv. i sig selv, og da indsatte ikke modtager besøg i Fængsel, er der ikke blevet foretaget visitation i den forbindelse. At der ikke er foretaget visitation på mistanke om indsmugling af narkotika mv. i sig selv, jf. straffuldbyrdelseslovens § 60, stk. 3, er ikke ensbetydende med, at der i forbindelse med rutinevisitationer efter stk. 1 kan være mistanke om indsmugling af effekter eller i øvrigt grund til at anmode den indsatte om at indtage hugstilling.

Visitationer registreres ikke som sådan i fængslernes klientsystem. Det registreres derimod, når der er udgang, herunder overflytning mellem kriminalforsorgens institutioner. Der udarbejdes endvidere rapport om visitation, såfremt der er sket noget særligt. Urinprøver registreres tillige.

Med udgangspunkt i de af sagsøger anførte datoer for visitation (bilag 4-6) har Fængsel gennemgået døgnrapporter for de pågældende dage og har følgende bemærkninger:

Den 4. maj 2014: Overførsel til By Arrest

Den 11. maj 2015: Tilbageførsel fra By Arrest

Den 26. august 2015, 4. september 2015 og 29. december 2015: Sagsøger har ikke været ude af fængslet, har ikke modtaget besøg og har ikke aflagt urinprøve.

Det fremgår af sagsøgers oplysninger, at sagsøger var i By Arrest fra den 15. januar 2016 til den 9. maj 2016. Dette er ikke korrekt. Det fremgår af journalen, at sagsøger er overført den 17. marts 2016 og tilbageført til Fængsel den 9. maj 2016. Dette understøttes af, at sagsøger den 26. februar 2016 havde en samtale med blandt andre psykolog Person 1 og overlæge Læge 4 i Fængsel. I perioden fra den 17. marts 2016 til den 9.

maj 2016, hvor sagsøger altså opholdt sig i By Arrest, modtog sagsøger 20 besøg af henholdsvis sin mor og familie.

Sagsøger modtog ingen besøg i perioden 10. maj 2015 til den 17. marts 2016, hvor sagsøger altså opholdt sig i Fængsel.

Sagsøger angiver endvidere at være faldet syv meter ned og kørt til Thisted Sy-gehus den 18. april 2016.

Det fremgår af sagsøgers journal, at sagsøger den 15. april 2016 blev kørt på sy-gehuset som følge af klager over sin fod efter et fald på en trappe nogle dage tidligere.

Den 3. august 2016, 14. august 2016 og 5. september 2016 har sagsøger ikke været ude af fængslet, har ikke modtaget besøg og har ikke aflagt urinprøve.

Den 8. september 2016 overførtes sagsøger igen til By Arrest og tilbageførtes den 17. oktober 2016.

Den 28. december 2016 var sagsøger ikke ude af fængslet, modtog ikke besøg og aflagde ikke urinprøve.

Den 23. marts 2017 overførtes sagsøger til By Arrest og tilbageførtes igen den 26. april 2017.

Det bestrides således, at der er foretaget 70 visitationer af sagsøger efter det juridiske kønsskifte. Det bestrides ligeledes, at antallet af visitationer overstiger det proportionale.

Urinprøvetagningerne

Som anført ovenfor registreres urinprøver i fængslernes klientsystem.

Til støtte for den nedlagte påstand om frifindelse gøres de samme anbringender gældende som til støtte for frifindelsen af påstand 2 (pkt. 3.2.2). Det gøres således gældende, at det ikke er i strid med gældende ret, at sagsøger observeres af mandligt personale i forbindelse med urinprøvetagning. Der er heller ikke sket urinprøvetagninger i videre omfang, end der er hjemmel til, herunder under iagttagelse af proportionalitetsprincippet.

Overfor påstand 5 (betalingspåstanden)

Til støtte for den nedlagte påstand om frifindelse gøres det gældende, at sagsøger ikke er påført en godtgørelsesberettigende krænkelse ved under sit ophold i

Fængsel at skulle lade sig visitere af mandligt fængselspersonalet, afgive urinprøve under kontrol fra mandligt personale eller ved at skulle af-sone sin forvaringsdom på en afdeling for mænd. Det gøres i forlængelse heraf også gældende, at visitationernes omfang og karakter er i overensstemmelse med gældende ret.

Direktoratet har ikke ved at foretage en sådan skønsmæssig afvejning, som der er redegjort for under pkt. 3.2.1, krænket sagsøgers rettigheder, og da slet ikke på en godtgørelsesberettigende måde, ved at opretholde placeringen på en afdeling for mænd efter det juridiske kønsskifte i 2015. Direktoratet har heller ikke ved at lade sagsøger visitere eller aflægge urinprøver under tilstedeværelse af mandligt personale krænket sagsøgers rettigheder, jf. det pkt. 3.2.2-3.2.3 anførte.

Direktoratet fastholder, at der ikke uden videre kan sættes lighedstegn mellem at være overordnet myndighed og ansvarlig for et godtgørelses- og erstatnings-krav. Danske Fængsler, herunder Fængsel, er selvstændige juridiske enheder, hvilket også er årsagen til, at Fængsel kan sagsøges som en selvstændig part i denne sag. Direktoratet for Kriminalforsorgen er ikke, som der også er redegjort for ovenfor, rekursmyndighed i forhold til fængslernes beslutninger om afdelingsplacering, urinprøveaflæggelse og lignende.

De sagsøgte forstår imidlertid sagsøger således, at sagsøger blot ønsker, at parterne hæfter in solidum for en eventuel økonomisk godtgørelse.

Direktoratet gør i forlængelse heraf gældende, at såfremt retten måtte statuere, at der er sket en krænkelse af den Europæiske Menneskerettighedskonvention, må den blotte konstatering heraf udgøre tilstrækkelig oprejsning for sagsøger.
..."

Parterne har under hovedforhandlingen nærmere redegjort for deres opfattelse af sagen.

Retsgrundlaget

Sagsøger er forvaringsdømt. Det følger af straffelovens § 70, hvilke betingelser der kræves opfyldt for idømmelse af forvaring:

En person kan dømmes til forvaring, hvis

- 1. han findes skyldig i drab, røveri, frihedsberøvelse, alvorlig voldsforbrydelse, trusler af den i § 266 nævnte art eller brandstiftelse eller i forsøg på en af de nævnte forbrydelser; og*
- 2. det efter karakteren af det begåede forhold og oplysningerne om hans person, herunder navnlig om tidligere kriminalitet, må antages, at han*

frembyder nærliggende fare for andres liv, legeme, helbred eller frihed, og

3. anvendelse af forvaring i stedet for fængsel findes påkrævet for at forebygge denne fare.

Stk. 2. En person kan endvidere dømmes til forvaring, hvis

1. han findes skyldig i voldtægt eller anden alvorlig seksualforbrydelse eller i forsøg herpå, og

2. det efter karakteren af det begåede forhold og oplysningerne om hans person, herunder om tidligere kriminalitet, må antages, at han frembyder væsentlig fare for andres liv, legeme, helbred eller frihed, og

3. anvendelse af forvaring i stedet for fængsel findes påkrævet for at forebygge denne fare.

I straffuldbyrdslovens (lovbekendtgørelse nr. 1491 af 13. december 2017 med senere ændringer), kapitel 10 reguleres ”indgreb over for den indsatte”, og i § 60 reguleres undersøgelse af den indsatte person og opholdsrum.

Straffuldbyrdslovens § 60 har følgende ordlyd:

” Direktoratet for Kriminalforsorgen og kriminalforsorgsområdet kan uden retskendelse undersøge, hvilke effekter en indsat har i sin besiddelse i sit opholdsrum eller på sin person, hvis en sådan undersøgelse er nødvendig for at sikre, at ordensbestemmelser overholdes eller sikkerhedshensyn iagttages, herunder,

1) når den indsatte indsættes i institutionen,

2) hvis den indsatte mistænkes for uretmæssig besiddelse af effekter, 3) før og efter besøg eller

4) før og efter fravær fra institutionen eller opholdsafdelingen.

Stk. 2. Undersøgelse af den indsatte kan ligeledes finde sted efter reglerne i kapitel 10 a.

Stk. 3. Endvidere kan kriminalforsorgsområdet af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn træffe bestemmelse om en nærmere undersøgelse af den indsatte person, hvis der er bestemte grunde til at antage, at den indsatte er i uretmæssig besiddelse af effekter.

Stk. 4. Undersøgelse må dog ikke gennemføres, hvis det efter indgrebets formål og den krænkelse og det ubehag, som indgrebet må antages at forvolde, ville være et uforholdsmæssigt indgreb.

Stk. 5. Undersøgelse skal foretages så skånsomt, som omstændighederne tillader.

Stk. 6. Undersøgelse, der indebærer afklædning, må kun foretages og overværes af personer af samme køn som den indsatte. Dette gælder dog ikke for sundhedspersonale.

...

Stk. 11. Justitsministeren fastsætter regler om gennemførelsen af undersøgelser af den indsatte person og opholdsrum.

Følgende fremgår af forslag til lov om fuldbyrdelse af straf m.v., (lovforslag nr. 145 fremsat 8. december 1999) i de almindelige bemærkninger om begrebet "undersøge" :

" ...

5.8. Indgreb over for den indsatte

5.8.1. Undersøgelse af den indsattes person og opholdsrum

5.6.1.1. Gældende ret

Efter fuldbyrdelsesbekendtgørelsens § 30, stk. 1, kan de indsatte undergives visitation, foretaget af institutionens funktionærer. Ved visitation forstås en nøje undersøgelse af, hvilke effekter den pågældende har i sin besiddelse i opholdsrummet eller på sin person. Visitation kan foretages i det omfang, det er nødvendigt af sikkerhedshensyn og til kontrol med, at ordensbestemmelser og andre regler overholdes.

...

Efter visitationscirkulærets § 1, stk. 1, kan visitation af den indsattes person foretages ved indsættelsen, før og efter fravær fra institutionen samt før og efter besøg og ved indlæggelse på sygeafdeling, anbringelse i enrum og hensættelse i forhørscele, strafcelle eller observationscelle.

...

Af § 2 fremgår det, at visitation af den indsattes person så vidt muligt skal overværes af et vidne. Visitationen skal gennemføres på en måde, der i størst muligt omfang er egnet til at formindske den indsattes oplevelse af at blive krænket, bl.a. ved at den pågældende opfordres til selv at gennemføre den nødvendige afklædning. Visitationen skal endvidere foretages og bevidnes af personale af samme køn som den indsatte. Andre indsatte må ikke være til stede.

...

5.8.1.2 Straffelovrådets forslag

...

Rådet foreslår på den baggrund, at der som § 60, stk. 1, i rådets lovudkast indsættes en bestemmelse, hvorefter institutionen kan undersøge, hvilke effekter en indsat har i sin besiddelse i sit opholdsrum eller på sin person, hvis en sådan undersøgelse er nødvendig for at sikre, at ordensbestemmelser overholdes, eller sikkerhedshensyn iagttages, herunder 1) når den indsatte indsættes i institutionen, 2) hvis den indsatte mistænkes for uretmæssig besiddelse af effekter, 3) før og efter besøg eller 4) før og efter fravær fra institutionen eller opholdsafdelingen.

§ 60, stk. 1, indebærer en lovfæstelse af adgangen til at undersøge (visitere) den indsat-tes person og opholdsrum.

Med udtrykket »undersøge, hvilke effekter en indsat har i sin besiddelse på sin person« sigtes til indgreb, der har karakter af legemsbesigtigelse, dvs. de former for indgreb, hvor der ikke sker nogen indtrængen i det menneskelige legeme eller nogen egentlig beføling af legemet i undersøgelsesøjemed. Der tænkes bl.a. på besigtigelse, der ikke kræver

egentlig afklædning, men f.eks. opknapning af en skjorte eller opsmøgning af et ærme for at se efter skjulte effekter.

...

Som § 60, stk. 2, i rådets lovudkast foreslås en bestemmelse, hvorefter institutionens leder eller den, der bemyndiges hertil, af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn kan træffe bestemmelse om en nærmere undersøgelse af den indsatte person, hvis der er bestemte grunde til at antage, at den indsatte er i uretmæssig besiddelse af effekter. § 60, stk. 2, medfører en lovfæstelse af adgangen til at foretage en nærmere undersøgelse af den indsatte person.

Med udtrykket »nærmere undersøgelse af den indsatte person« sigtes til indgreb, hvor befaling af legemet er et led i selve undersøgelsen. Der tænkes bl.a. på ydre undersøgelser, der består i en befaling af legemets overflade, f.eks. for at finde kapsler skjult under huden, udtagelse af blodprøver og ultralyd- og røntgenundersøgelser. Endvidere kan nævnes undersøgelse af legemets hulrum og andre undersøgelser af legemets indre, f.eks. rectoskopi og gynækologisk undersøgelse.

Som § 60, stk. 3, i rådets lovudkast foreslås en bestemmelse, hvorefter undersøgelse efter stk. 1 og 2 ikke må foretages, hvis det efter indgrebets formål og den krænkelse og det ubehag, som indgrebet må antages at forvolde, ville være et uforholdsmæssigt indgreb. Bestemmelsen indebærer en lovfæstelse af proportionalitetsgrundsætningen.

Som nævnt under pkt. 5.8.1.1. ovenfor, følger det af visitationscirkulærets § 2, stk. 2, at visitationen skal foretages og bevidnes af personale af samme køn som den indsatte. Rådet ville i lighed med arbejdsgruppen foretrække, at der i straffuldbyrdelsesloven kunne indsættes en bestemmelse, hvorefter undersøgelse af den indsatte person - bortset fra overfladisk undersøgelse af den pågældendes tøj - kun må foretages af personer af samme køn som den undersøgte. Rådet har imidlertid noteret sig, at fordelingen af mandligt og kvindeligt opsynspersonale ville vanskeliggøre gennemførelsen af en sådan ordning i praksis, ikke mindst i arresthusene. En sådan lovbestemmelse ville derfor kunne få den utilsigtede virkning, at kvindelige indsatte, der ønskes undersøgt, måtte hensættes i en rum i en ofte længere periode, før undersøgelsen kunne gennemføres.

Rådet foreslår på den baggrund, at der som § 60, stk. 4, 1. og 2. pkt., i rådets lovudkast indsættes bestemmelser, hvorefter undersøgelse skal foretages så skånsomt, som omstændighederne tillader, og undersøgelse, der indebærer afklædning, så vidt muligt kun må foretages og overværes af personer af samme køn som den indsatte eller af sundhedspersonale.

I de specielle bemærkninger fremgår følgende bl.a.:

Til § 60

Bestemmelsen vedrører spørgsmålet om institutionens adgang til at undersøge den indsatte person og opholdsrum (visitation). Bestemmelsen svarer til § 60 i Straffelovrådets lovudkast, jf. pkt. 5.8.1. i de almindelige bemærkninger til lovforslaget.

I stk. 1 angives, under hvilke betingelser institutionen kan undersøge, hvilke effekter en indsat har i sin besiddelse i sit opholdsrum eller på sin person. Den grundlæggende betingelse for sådan undersøgelse er, at den er nødvendig for at sikre, at ordensbestemmelser overholdes eller sikkerhedshensyn iagttages.

Stk. 1 indeholder på den baggrund en ikke udtømmende opregning af nogle praktisk forekommende tilfælde, hvor undersøgelse kan komme på tale. Bestemmelsen er således ikke til hinder for, at institutionen til varetagelse af sine ordens- og sikkerhedsmæssige opgaver undersøger andre lokaliteter for effekter eller gennemgår den indsatte opholdsrum for eksempelvis beskadigelse af vinduesarmatur og andre bygningsdele. Endvidere vil der være mulighed for at undersøge grupper af indsatte på tilfældige tidspunkter og steder.

Med udtrykket »undersøge, hvilke effekter en indsat har i sin besiddelse på sin person« sigtes til indgreb, der har karakter af legemsbesigtigelse, dvs. de former for indgreb, hvor der ikke sker nogen indtrængen i det menneskelige legeme eller nogen egentlig beføling af legemet i undersøgelsesøjemed. Der tænkes bl.a. på besigtigelse, der ikke kræver egentlig afklædning, men f.eks. opknapning af en skjorte eller opsmøgning af et ærme for at se efter skjulte effekter. Om fotografering og optagelse af fingeraftryk af den indsatte i identifikationsøjemed henvises til lovforslagets § 61 og bemærkningerne til denne bestemmelse.

Stk. 2 indebærer en lovfæstelse af adgangen til at foretage en nærmere undersøgelse af den indsatte person, dvs. indgreb, hvor beføling af legemet er et led i selve undersøgelsen. Der tænkes bl.a. på ydre undersøgelser, der består i en beføling af legemets overflade, f.eks. for at finde kapsler skjult under huden, udtagelse af blodprøver og ultralyd- og røntgenundersøgelser. Omfattet er også undersøgelse af legemets hulrum og andre undersøgelser af legemets indre, f.eks. rectoskopi og gynækologisk undersøgelse. Under hensyn til den indgribende karakter er adgangen til at undersøge i de her omhandlede tilfælde betinget af, at der kan påvises bestemte grunde til at antage, at den indsatte er i uretmæssig besiddelse af effekter. Endvidere kan bestemmelse om gennemførelse af en sådan nærmere undersøgelse alene træffes af institutionens leder eller den, der bemyndiges hertil.

Stk. 3 indeholder den såkaldte proportionalitetsgrundsætning, hvorefter det er en forudsætning for undersøgelse efter såvel stk. 1 som stk. 2, at andre og lempeligere midler har været forsøgt eller åbenbart vil være utilstrækkelige.

Stk. 4 indeholder den såkaldte skånsomhedsgrundsætning, hvorefter visitation skal foretages så skånsomt, som omstændighederne tillader.

I stk. 5 fastsættes det, at undersøgelse, der indebærer afklædning af den indsatte, kun undtagelsesvis må foretages og overværes af andre end personer af samme køn som den indsatte eller sundhedspersonale.

I stk. 6 fastsættes det, at undersøgelse som nævnt i stk. 2, jf. ovenfor, kun må foretages under medvirken af en læge, og at lægen tager stilling til, om indgrebets gennemførelse under hensyn til den hermed forbundne smerte og risiko samt den indsatte tilstand er lægeligt forsvarlig. Reglerne om medvirken af læge ved visse undersøgelser af den indsatte svarer til reglerne om medvirken af læge ved legemsundersøgelse i retsplejelovens § 792 e, stk. 3, jf. § 792, stk. 1, nr. 2. Det indebærer bl.a., at der for lægers foretagelse af legemsundersøgelser også gælder de almindelige lægelige regler, herunder etiske regler og principper, jf. Folketingstidende 1988-89, tillæg A, sp. 2252.
 ...”

I strafferetsplejeudvalgets betænkning 1104/1987 om legemsindgreb under efterforskning, fremgår følgende bl.a.:

” 2.3. Beskrivelse af de enkelte indgreb.

Der er ikke i retsplejeloven nogen almindelig beskrivelse af de straffeprocessuelle tvangsindgreb, der falder ind under begrebet legemsindgreb.

Der er i udvalget enighed om, at det er vanskeligt i loven på en hensigtsmæssig måde generelt at beskrive de mangfoldige og varierende former for legemsindgreb, der kan være tale om. Hertil kommer, at en sådan beskrivelse næppe kan blive udtømmende, og at der som følge af den tekniske udvikling og udviklingen indenfor lægevidenskaben i fremtiden kan blive behov og praktisk mulighed for indgreb, der ikke kendes idag.

Udvalget har på denne baggrund drøftet, hvorledes man beskriver de indgreb, der må karakteriseres som legemsindgreb. På grundlag af disse drøftelser har udvalget opstillet følgende vejledende oversigt:

- 1) Besigtigelse, der kræver en vis medvirken, f.eks. vejning, måling og besigtigelse af håndflader.*
- 2) Besigtigelse, der ikke kræver egentlig afklædning, men f.eks. opknapning af en skjorte for at se kradsemærker på halsen og opsmøgning af et ærme for at se tatoveringer m.v.*
- 3) Optagelse af fingeraftryk.*
- 4) Besigtigelse, der kræver afklædning.*
- 5) Ydre undersøgelse, der består i en beføling af legemets overflade, f.eks. for at finde kapsler skjult under huden.*
- 6) Sikring af prøver fra legemets ydre, f.eks. negleskrab eller hår.*
- 7) Udtagelse af blodprøver.*
- 8) Ultralyd- og røntgenundersøgelser.*
- 9) Undersøgelse af legemets hulrum: mundhule, anus og vagina.*
- 10) Indgivelse af medicin (afføringsmidler o.lign.).*
- 11) Udtagelse af prøver fra det indre legeme, f.eks. vævsprøver.*
- 12) Andre undersøgelser af legemets indre, f.eks. rectoskopi, gynækologisk undersøgelse og egentlige operationer.*

...

Udvalget foreslår, at de indgreb, der er angivet i oversigten som pkt. 1-4, karakteriseres som legemsbesigtigelse.

... ”

Ved lov nr. 1558 af 20. december 2006 om ændring af lov om fuldbyrdelse af straf m.v. valgte folketinget at indføje bestemmelsen, at undersøgelse, der inde-bærer afklædning, kun må foretages og overværes af personer af samme køn som den indsatte.

I forslag til lov om ændring af straffuldbyrdelse af staf mv. (Lovforslag nr. 23 af 5. oktober 2006) henvises til Europarådets rekommandation om europæiske fængselsregler, vedtaget den 12. februar 1987, artikel 54, stk. 1, med senere æn-dring af 11. januar 2006, hvori det fremgår, at undersøgelse kun må foretages af personale af samme køn som den undersøgte.

Følgende fremgår herefter af lovforslaget:

” ...

3.3. Lovforslagets udformning

De nye europæiske fængselsregler giver anledning til overvejelser om ændring af straf-fuldbyrdelseslovens § 60, stk. 5.

Bestemmelsen i artikel 54, stk. 5, indebærer således, at de heraf omhandlede undersøgelser kun må foretages af personale af samme køn som den undersøgte selv. Der er tale om et absolut krav, der efter bestemmelsens formulering ikke kan fraviges.

Danmarks efterlevelse af anbefalingerne i de nye europæiske fængselsregler forudsætter derfor, at straffuldbyrdelseslovens § 60, stk. 5, 1. pkt., ændres således, at de heraf omfattede undersøgelser (uden undtagelse) kun må foretages af personer af samme køn som den indsatte. Som følge heraf foreslås det, at det ikke længere skal være muligt undtagel-sesvis at lade en person af andet køn foretage og overvære undersøgelser, der indebærer afklædning, heller ikke i tilfælde, hvor den indsatte måtte give udtryk for at være indforstået med det.”

Ved lov nr. 183 af 8. marts 2011 (anvendelse af peberspray som magtmiddel un-dersøgelse af den indsattes person og opholdsrum og udvidelse af behandlings-garantien for indsatte i fængsler og arresthuse) blev der indført hjemme til at anvendelse af narkotikahunde som led i en undersøgelse af den indsatte. Det fremgår af bemærkningerne til denne lov, at der inden for rammerne af § 60, stk. 1, kan anvendes metaldetektorkarme.

Ved lov nr. 641 af 6. juni 2016 blev det muligt at anvende kropsscannere. Bag-grunden for lovforslaget var at styrke indsats mod mobiltelefoner i kriminal-forsorgens institutioner. Det forventedes ligeledes, at kropsscannerne også kunne styrke indsatsen mod indsmugling af andre ulovlige genstande i institu-

tioner. Der var i første omgang alene tale om en forsøgsordning i visse af kriminalforsorgens institutioner. Ved loven blev indsat et nyt kapitel 10 a i straffuldbyrdelsesloven.

I undersøgelsesvejledningen, vejledning nr. 9083 af 30. januar 2019, fremgår følgende bl.a.:

” ...

Undersøgelse af indsattes person efter straffuldbyrdelseslovens § 60, stk. 1 (legemsbesigtigelse)

2. Det følger af straffuldbyrdelseslovens § 60, stk. 1, at Direktoratet for Kriminalforsorgen og kriminalforsorgsområdet kan undersøge, hvilke genstande en indsat har i sin besiddelse i sit opholdsrum eller på sin person, hvis en sådan undersøgelse er nødvendig for at sikre, at ordensbestemmelser overholdes eller sikkerhedshensyn iagttages.

Med udtrykket ”undersøge, hvilke effekter en indsat har i sin besiddelse på sin person” sigtes til indgreb, der har karakter af legemsbesigtigelse (jf. retsplejelovens § 792, stk. 1, nr. 1), dvs. de former for indgreb, hvor der ikke sker nogen indtrængen i det menneskelige legeme eller nogen egentlig beføling af legemet i undersøgelsesøjemed. Undersøgelser, hvor en indsat anmodes om at afføre sig det tøj, den pågældende er iført, hvorefter tøjet undersøges, vil være omfattet af stk. 1. Dette gælder også tilfælde, hvor der må anvendes magt for at få den indsatte til at afføre sig tøjet, jf. straffuldbyrdelseslovens § 62.

...”

I cirkulære nr. 215 af 15. december 1980 som ændret ved cirkulære nr. 100 af 27. maj 1994, der blev ophævet med virkning fra 1. juli 2001, jf. bekendtgørelse nr. 398 af 17. juli 2001, § 2, nr. 27, fremgik bl.a. følgende:

” ...

§ 1. Visitation af den indsattes person kan foretages:

1) ved indsættelsen, før og efter fravær fra institutionen samt før og efter besøg, 2) ved indlæggelse på sygeafdeling, anbringelse i enrum og hensættelse i forhørscele, straffcelle eller observationscelle.

...

§ 2. Visitation af den indsattes person skal så vidt muligt overværes af et vidne. Visitationen skal gennemføres på en måde, der i størst muligt omfang er egnet til at formindske den indsattes oplevelse af at blive krænket, blandt andet ved at han opfordres til selv at gennemføre den nødvendige afklædning.

Stk. 2. Visitationen skal foretages og bevidnes af personale af samme køn som den indsatte. Andre indsatte må ikke være til stede.

...”

Den administrative klageadgang fremgår af straffuldbyrdelseslovens § 111. Udgangspunktet er, at afgørelser, der træffes inden for kriminalforsorgen, ikke kan påklages til højere administrativ myndighed. Dog fremgår det af § 111, stk. 3, at der kan fastsættes nærmere regler om klageadgang.

I undersøgelsesbekendtgørelsen (bekg. nr. 106 af 30. januar 2019) fremgår følgende om klageregler:

” § 11. Følgende afgørelser, der er truffet af kriminalforsorgsområdet, kan påklages til Direktoratet for Kriminalforsorgen:

- 1. En afgørelse efter straffuldbyrdelseslovens § 60, stk. 1, om undersøgelse af den indsatte person, der indebærer afklædning.*
- 2. En afgørelse efter straffuldbyrdelseslovens § 60, stk. 3, om nærmere undersøgelse af den indsatte person.*

Stk. 2. Klage til Direktoratet for Kriminalforsorgen skal iværksættes inden to måneder efter, at afgørelsen er meddelt den indsatte. Direktoratet for Kriminalforsorgen kan i særlige tilfælde se bort fra denne frist.

Stk. 3. En klage til Direktoratet for Kriminalforsorgen har ikke opsættende virkning, medmindre kriminalforsorgsområdet eller direktoratet træffer bestemmelse herom”

CPR- loven, som gengivet af sagsøgte i svarskriftet

Ved lov nr. 752 af 25. juni 2014 om ændring af lov om Det Centrale Personregister (CPR-loven) blev det muligt at foretage juridisk kønsskifte for de personer, som oplever et misforhold mellem det biologiske køn og det køn, som den pågældende oplever at tilhøre og identificerer sig med, uden at der samtidig kræves kastration eller andre kirurgiske indgreb eller anden form for behandling fx hormonbehandling.

Det følger således af CPR-lovens § 3, stk. 6, at Økonomi- og Indenrigsministeriet efter skriftlig ansøgning tildeler nyt personnummer til en person, som oplever sig som tilhørende det andet køn. Tildeling af nyt personnummer er betinget af, at den pågældende afgiver en skriftlig erklæring om, at ønsket om et nyt personnummer er begrundet i en oplevelse af at tilhøre det andet køn, og at den pågældende efter en refleksionsperiode på 6 måneder fra ansøgningstidspunktet skriftlig bekræfter sin ansøgning. Der er altså tale om en såkaldt ”erklæringsmodel”. Begrundelsen for den valgte model var, at man her-ved opnåede ”en ordning som i højeste grad tager hensyn til den personlige frihed uden at kompromittere samfundsmæssige hensyn”, lovforslag L182, 2013-2014, bemærkningerne pkt. 2.3.

Økonomi- og indenrigsministeren blev af Folketingets Ligestillingsudvalg anmodet om at tage stilling til, om der skulle foretages lovændringer i forhold til kønsopdelte fængs-

ler som følge af lovforslaget, herunder hvordan man skal håndtere en, der har fået juridisk kønsskifte til kvinde (spørgsmål nr. 3 til L 182).

Ministeren svarede hertil, at et nyt personnummer:

”ikke løser de praktiske problemer, som kan opstå, hvis en transkønnets fremtræden ikke er i overensstemmelse med vedkommende biologiske køn. [...] Jeg tror på, at såvel de personer, der vil benytte sig af muligheden for at få juridisk kønsskifte, som omverdenen, har forståelse for, at fællesskabet skal fungere under hensyntagen til hinanden. Der må som tilfældet er i dag i den enkelte situation vurderes, hvordan man bedst muligt tager hensyn til både den transkønnede og andre personer [...].

Det samme gør sig gældende i forhold til f.eks. afsoning af frihedsstraf i danske fængsler, hvor der også her må findes en mindelig løsning under hensyntagen til både den transkønnede og de øvrige indsatte, samt de særlige forhold, der gælder inden for dette område.” [...]

Det fremgår endvidere af bemærkninger til lovforslagets pkt. 2.3: ”I dag kan transkønnede alene opnå juridisk kønsskifte efter et fysisk kønsskifte i form af kastration. Ikke alle transkønnede har mulighed for eller ønske om at gennemføre et sådant fysisk kønsskifte. Ikke desto mindre kan også disse personer have et dybfølt ønske om juridisk anerkendelse af at tilhøre det køn, som de oplever sig som tilhørende, og som de identificerer sig med. Regeringen finder, at et sådant ønske er meget anerkendelses-værdigt og hører med til at kunne leve et værdigt liv i overensstemmelse med egne ønsker. [...]

Regeringen har også henset til de synspunkter der er fremkommet fra interesseorganisationerne på området i forbindelse med udarbejdelsen af rapporten fra arbejdsgruppen om juridisk kønsskifte.

LGBT [Landsforeningen af bøsser, lesbiske, biseksuelle og transpersoner] har således foreslået, at der bør gives adgang til juridisk kønsskifte uden krav om en periode, hvori ansøgeren har levet som det modsatte køn. For så vidt angår kravet om at leve som det modsatte køn finder LGBT, at det vil være stærkt normativt og umuligt for lovgiver at definere dette på en meningsfuld måde. FATID [Foreningen af Transkønnede i Danmark] har peget på, at det skal sikre, at den pågældende er bekendt med, hvad det vil sige at leve som det modsatte køn og ønsker at gøre dette fremover, idet foreningen har peget på, at der med begrebet ”at leve som det modsatte køn” forstås ikke blot den ydre fremtoning, men også ansøgerens måde at tænke og opføre sig på”

Af LGTB Danmarks høringssvar af 27. maj 2014 fremgår følgende bl.a.: ”Fængsler og arresthuse

...

Landsforeningen vil pege på, at følgende forhold bør være gældende, hvis en juridisk kønsskiftet person kommer i fængsel:

1. Der skal udvises almindelig anstændighed og høflig adfærd med respekt for den transkønnede.
2. Ved visitation skal der tages behørigt hensyn til pågældende. Er der tvivl om pågældendes ønsker at blive visiteret af en mand eller en kvinde, bør den transkønnede spørges derom, og ønsket så vidt muligt efterkommet.
3. En juridisk kønsskiftet person skal anbringes i en afdeling svarende til pågældendes juridiske køn.
4. Der skal udvises diskretion omkring den pågældendes køn, således at kønnet ikke kommer til uvedkommendes kendskab.
5. Oplysninger om pågældendes køn bør kun fremgå i skriftligt materiale i den udstrækning, det er relevant.

Europarådets ”European Prison Rules” , der oprindeligt er fra 1973, er senest ændret i 2006. Reglerne er ikke bindende standarder.

Det fremgår heraf bl.a. under ”Searching and controls” , rule 54, punkt 54.5, at ”Persons shall only be searched by staff of the same gender” . I kommentaren til rule 54, fremgår følgende bl.a.:

This rule lays down that in each prison there should be a clearly understood set of procedures which describe in detail the circumstances in which searches should be carried out, the methods to be used and their frequency. These procedures must be designed to prevent escape and also to protect the dignity of prisoners and their visitors.

...

Individual prisoners, particularly those subject to medium or maximum security restrictions, will also have to be personally searched on a regular basis to make sure that they are not carrying items which can be used in escape attempts, or to injure other people or themselves, or which are not allowed, such as illegal drugs. The intensity of such searches will vary according to circumstances. For example, when prisoners are moving in large numbers from their place of work back to their living accommodation it is normal to subject them to “rub-down” searches. Because of the intrusive nature of such searches, special attention should be paid to re-specting the dignity of the person when carrying them out. Personal searches should not be conducted unnecessarily and should never be used as a form of punishment.

On other occasions, especially if there is reason to believe that an individual prisoner has something secreted about his person or when he is designated as a high-risk prisoner, it will be necessary to carry out what is known as a “strip search” . This involves requiring prisoners to remove all clothing and to show that they have nothing hidden about their person. The rule lists the considerations to be covered by the procedures dealing with personal searches of prisoners. The

European Court of Human Rights has found a violation of Article 3 of the European Convention on Human Rights in requiring a prisoner to strip naked in the presence of women (Valasinas v. Lithuania, No. 44558/98, judgment of 24/07/2001) or in proceeding with certain body searches, because of the frequency and method used (Van der Ven v. the Netherlands, No. 50901/99, judgment of 04/02/2003). Prisoners should never be required to be completely naked for the purpose of a search.

... ”

Menneskerettighedskonventionens art. 3, 8 og 14 har følgende ordlyd:

Forbud mod tortur

Art. 3

Ingen må underkastes tortur og ej heller umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf.

Ret til respekt for privatliv og familieliv

Art. 8

Stk. 1. Enhver har ret til respekt for sit privatliv og familieliv, sit hjem og sin korrespondance.

Stk. 2. Ingen offentlig myndighed må gøre indgreb i udøvelsen af denne ret, medmindre det sker i overensstemmelse med loven og er nødvendigt i et demokratisk samfund af hensyn til den nationale sikkerhed, den offentlige tryghed eller landets økonomiske vel-færd, for at forebygge uro eller forbrydelse, for at beskytte sundheden eller sædeligheden eller for at beskytte andres rettigheder og friheder.

Forbud mod diskriminering

Art. 14

Nydelsen af de i denne konvention anerkendte rettigheder og friheder skal sikres uden forskel på grund af køn, race, farve, sprog, religion, politisk eller anden overbevisning, national eller social oprindelse, tilhørsforhold til et nationalt mindretal, formueforhold, fødsel eller ethvert andet forhold.

Menneskerettighedsdomstolen har den 12. juni 2007 i sag Frérot mod Frankrig (70204/01), der angik mindst 11 nøgenvisitationer, hvor en indsat, der var dom-fældt med livstid for bl.a. manddrab, væbnet røveri, våbensmugling og terro-risme, bl.a. skulle læne sig forover og hoste, for at fængselspersonalet kunne sikre, at den indsatte ikke var i besiddelse af skjule objekter i sin endetarm. I præmis 37-41 udtalte domstolen:

“37. Measures depriving a person of his liberty inevitably involve an element of suffering and humiliation. Although this is an unavoidable state of affairs which, in itself as such, does not infringe Article 3, that provision nevertheless requires the State to ensure

that all prisoners are detained in conditions which are compatible with respect for their human dignity, that the manner of their detention does not subject them to distress or hardship of an intensity exceeding the unavoidable level of suffering inherent in such a measure and that, given the practical demands of imprisonment, their health and well-being are adequately secured (see Kudła, cited above, §§ 92-94, and Ramirez Sanchez, cited above, § 119); furthermore, the measures taken in connection with the detention must be necessary to attain the legitimate aim pursued (see Ramirez Sanchez, ibid.). 38. With regard to the specific issue of strip-searches of prisoners, the Court has no difficulty in accepting that a person obliged to submit to treatment of this nature might view that procedure in itself as undermining his privacy and dignity, particularly where the measure involves undressing in front of others, and even more so where he has to place himself in embarrassing positions.

Such treatment, however, is not in itself illegal: strip-searches, and even full body searches, may be necessary on occasion to ensure prison security – including the prisoner's own safety – or to prevent disorder or crime (see Valašinas, § 117, Iwańczuk, § 59, Van der Ven, § 60, and Lorsé, § 72, all cited above).

Nevertheless, while strip-searches may be “necessary” to achieve one of those aims (see Ramirez Sanchez, cited above, § 119), they must also be conducted in an “appropriate manner” (see Valašinas, Iwańczuk, Van der Ven and Lorsé, all cited above), so that the prisoner's suffering or humiliation does not go beyond the inevitable element of suffering or humiliation connected with this form of legitimate treatment. Otherwise, they will infringe Article 3 of the Convention.

It is also self-evident that the greater the invasion of the privacy of a prisoner being strip-searched (particularly where the procedure involves having to undress in front of others, and even more so where the prisoner has to adopt embarrassing positions), the greater the caution required.

39. Thus, in the Valašinas case (cited above, § 117) the Court held that a full body search was degrading within the meaning of Article 3 on the ground that “[o]bliging [a male prisoner] to strip naked in the presence of a woman, and then touching his sexual organs and food with bare hands showed a clear lack of respect for the applicant, and diminished in effect his human dignity. It must have left him with feelings of anguish and inferiority capable of humiliating and debasing him.”

The Court reached a similar conclusion in Iwańczuk (cited above, §§ 58-59), in which a remand prisoner who wished to exercise his right to vote in parliamentary elections and had asked for permission to use the voting facilities for detainees in the prison where he was being held was ordered to undress in front of four warders so that a prior strip-search could be carried out. The Court held, firstly, that in the circumstances of the case, no reasons had been adduced to show that this order was necessary and justified by security reasons, in the light of the applicant's personality in particular, and, secondly, that

the warders in question had verbally abused and derided the applicant, thus demonstrating their intention to humiliate and debase him.

In Van der Ven and Lorsé (cited above, §§ 62-63 and 74 respectively) the Court did not examine a particular strip-search, as in the other cases described above, but the general rules on strip-searches to which detainees in an “extra security institution” were subjected: prior to and following an “open” visit, after each visit to the clinic, the dentist's surgery or the hairdresser's, and at the time of each weekly cell inspection. Detainees being searched in this way were obliged to undress in the presence of prison staff and, among other things, to have their rectum inspected, which required them to adopt embarrassing positions. The Court considered that in a situation where the applicants were already subjected to a great number of surveillance measures, and in the absence of convincing security needs, the practice of weekly strip-searches to which Mr Van der Ven had been subjected for approximately three and a half years and Mr Lorsé for more than six years had diminished their “human dignity” and must have given rise to feelings of anguish and inferiority capable of humiliating and debasing them. The Court went on to conclude that the combination of routine strip-searching and the other stringent security measures in the institution had amounted to “inhuman or degrading” treatment in breach of Article 3 of the Convention.

40. In the instant case it was not disputed that, like any prisoner, the applicant was subject to the rules on searches, which were mainly laid down in the circular of 14 March 1986 and the technical note appended to it.

The circular states that “[t]he purpose of [rub-down or full] searches is to ensure that prisoners do not have any object or product on their person that could facilitate assaults or escapes, be the subject of trafficking or enable the consumption of toxic products or substances” .

The “practical procedure” for full body searches is set out in the technical note. The prisoner must undress completely. The officer in charge of the search examines the prisoner's hair, ears and mouth; the prisoner has to open his mouth, cough, lift his tongue and “where necessary” remove any false teeth. The officer also checks the prisoner's armpits by making him raise and lower his arms, before inspecting the hands, asking him to keep the fingers apart; the feet are also examined, in particular the arch of the foot and the toes. The prisoner must also spread his legs apart so that the officer can ensure that no objects are being concealed in the crotch area.

Lastly, “in the specific case of searches for prohibited objects or substances” , the prisoner may be required to bend over and cough (with the buttocks facing the officer carrying out the search, clearly in order to permit a visual inspection of the anus); the note adds that a doctor may also be called upon to assess whether the prisoner should undergo an X-ray or a medical examination in order to detect any foreign bodies.

...

41. The Court can accept that despite these precautions, prisoners who are strip-searched in this way might feel that their dignity has been undermined. It considers it equally obvious that the more intrusive the invasion of prisoners' privacy, the stronger this feeling is likely to be; it thus finds it entirely understandable that the applicant should complain vehemently that he was ordered on certain occasions to undergo oral or anal inspections.

The Court considers, however, that the procedure described above is generally appropriate. Viewed in isolation, a strip-search conducted in that manner, which in practical terms is necessary to ensure prison security or prevent disorder or crime, is not incompatible with Article 3 of the Convention; unless there are special circumstances relating to the situation of the person undergoing them, it cannot be said that in principle such searches involve an element of suffering or humiliation going beyond what is inevitable (see, mutatis mutandis, Kleuver v. Norway (dec.), no. 45837/99, 30 April 2002). The Court would add that this applies even where the prisoner is obliged to bend over and cough in order to permit a visual inspection of the anus "in the specific case of a search for prohibited objects or substances", provided that such a measure is permitted only where absolutely necessary in the light of the special circumstances and where there are strong and specific reasons to suspect that the prisoner might be hiding such an object or substance in that part of his body.

Accordingly, the Court is not persuaded by the applicant's argument that the procedure applied is inhuman or degrading in general terms.

... ”

Rettens begrundelse og resultat

Sagsøgerens køn

Retten lægger til grund, at sagsøgeren har Klinefelter syndrom, der er en med-født sygdom i kroppens arvmasse, hvor der er i alt 47 kromosomer, mod normalt 46 kromosomer, og at det ekstra kromosom er et X-kromosom.

Retten lægger videre til grund, at sagsøgeren identificerer sig som kvinde.

Sagsøger har fået juridisk kønsskifte den 30. marts 2015, men har ikke fået foretaget en kønsskifteoperation.

På baggrund af udtalelsen fra Retslægerådet lægger retten til grund, at personer med kromosomsammensætning 47, XXY, betragtes som født med det biologiske køn mand, og at Klinefelter syndrom er en kønskromosomfejl, der rammer biologiske mænd.

Retten finder herefter, at sagsøger har det biologiske køn mand, hvilket er grundlaget for rettens vurdering af de af sagsøgeren nedlagte påstande.

Visitation og urinprøveaflæggelse – sagens påstand 1 og 2

Retten lægger til grund, at sagsøgeres påstand 1 og 2 både angår spørgsmålet om berettigelsen af visitation og aflæggelse af urinprøve under opsyn af mand-ligt personale, og om betingelserne for gennemførsel af nøgenvisitation er opfyldt. Da påstandene er formuleret i nutid, lægger retten videre til grund, at de angår fremtidige visitationer.

Det følger af straffuldbyrddelseslovens § 60, stk. 6, at undersøgelse, der indebærer afklædning, kun må foretages og overværes af personer af samme køn som den indsatte. Bestemmelsen gælder ikke for sundhedspersonale. Forarbejderne til bestemmelsen behandler ikke spørgsmålet om, hvad der forstås ved ”køn” .

Retten finder imidlertid, som anført af de sagsøgte, henset til forarbejderne til loven, herunder den forståelse af udtrykket ”køn”, som også var gældende i 1980, jf. cirkulære nr. 215 af 15. december 1980 med senere ændringer, der blev ophævet i forbindelse med ikrafttrædelsen af straffuldbyrddelsesloven, at der herved henvises til biologisk køn. Retten finder, at det ikke med indførelsen af muligheden for juridisk kønsskifte har været hensigten at ændre på definitionen af ”køn” i anden lovgivning. Der er ingen holdepunkter for at antage, at hverken ændringen i cpr-loven eller i Prison Rules art. 54, stk. 5, skulle betyde, at ”køn” nu skal forstås, som det køn en person identificerer sig med, og ikke det biologiske køn.

Det følger af straffuldbyrddelseslovens § 60 a, stk. 2, at reglen i § 60, stk. 6, tilsvarende gælder ved aflæggelse af urinprøve.

Retten finder, som anført nedenfor under erstatning og godtgørelse, at der er hjemmel i straffuldbyrddelseslovens § 60, stk. 1, til foretagelse af nøgenvisitation.

Som følge af det anførte frifindes de sagsøgte derfor for disse påstande.

Tiltaleform – påstand 3

Sagsøgeren har i påstand 3 krævet, at Direktoratet for Kriminalforsorgen og Fængsel, herunder det ansatte personale, både mundtligt som skriftligt, skal tiltale sagsøger med sagsøgeres juridiske køn, hvilket vil sige ”hun”, ”hende” m.v. De sagsøgte har påstået afvisning af påstanden, idet denne form allerede anvendes. I svarskriftet er der imidlertid anvendt betegnelserne ”han”, ”ham”. Retten finder derfor, at sagsøgeren har en retlig interesse i at få påstanden taget under påkendelse.

Efter bevisførelsen i sagen lægger retten til grund, at personalet i Fængsel så vidt muligt anvender betegnelserne ”hun”, ”hende” m.v., og at personalet alene ved fejl, omtaler sagsøger i hankønsform. De sagsøgte anbringeren-der til støtte for en afvisning er nærmere en anerkendelse af, at sagsøgere fremadrettet vil blive omtalte, sådan som sagsøger har krævet i påstand 3. Retten finder derfor, at sagsøgerens påstand kan tages til følge.

Afdelingsplacering, påstand 4

Sagsøgeren er indsat i Fængsel på baggrund af en forvarings-dom. Der er uomtvistet i sagen, at placeringen af en indsat sker på baggrund af en sikkerhedsmæssig vurdering og beror på et skøn.

Det fremgår af Fængsels afgørelse af 31. marts 2015, at baggrunden for afslaget på afsoning i en kvindeafdeling dels skyldtes sagsøgerens biologiske køn, dels skyldtes, at sagsøgeren er dømt for voldtægt af en kvinde.

Vidne 1, der tidligere har været overlæge i Fængsel, har forklaret, at sagsøgeren er velplaceret i Fængsel.

Hun har endvidere forklaret, at sagsøger ikke ville kunne afsone på en kvinde-afdeling, uanset at sagsøger efter hendes opfattelse, ikke vil udgøre en fare for kvinderne, men kvinderne vil udgøre en fare for sagsøgeren. Det ideelle ville være en særafdeling, men da der ikke eksisterer en sådan, er det bedste afsoningssted fortsat en mandefdeling i Fængsel.

Det fremgår af straffuldbyrdelseslovens § 105, at forvaring normalt fuldbyrdes i Fængsel.

Afdelingsplacering beror på en sikkerhedsmæssig vurdering, herunder både angående den indsatte person og den begåede kriminalitet, og på baggrund af et skøn, der udøves af det fængsel, hvor den indsatte er placeret.

På baggrund af Retslægerådets besvarelse af spørgsmål 6 og 7, finder retten, at risikoen for nye overgreb er lille, uden det dog kan udelukkes.

Efter den af Fængsel foretagne konkrete sikkerhedsvurdering efter sagsøgers juridiske kønsskifte, og det under bevisførelsens fremkomne, foreligger der ikke fornødent sikkert grundlag for at tilsidesætte Fængsels afgørelse om afdelingsplacering.

Herefter, og da retten som anført ovenfor finder, at sagsøgeren biologisk er mand, er hverken EMRK art. 8 eller art. 14 efter rettens opfattelse tilsidesat af Fængsel i forhold til sagsøgeren. Myndighederne har som følge heraf ej heller tilsidesat menneskerettighederne, hvorfor sagsøgeren ikke kan få medhold i denne påstand.

Erstatning og godtgørelse, påstand 5

Det følger af straffuldbyrddelseslovens § 60, stk. 1, at Direktoratet for Kriminalforsorgen og kriminalforsorgsområdet uden retskendelse kan foretage undersøgelse af en person, hvis en sådan undersøgelse er nødvendig for at sikre, at ordensbestemmelser overholdes eller sikkerhed iagttages, herunder bl.a. før og efter besøg og før og efter fravær på institutionen eller opholdsafdelingen.

Det er endvidere i medfør af straffuldbyrddelseslovens § 60, stk. 3, muligt at foretage undersøgelse, hvis der er bestemte grunde til at antage, at den indsatte er i uretmæssig besiddelse af effekter. Undersøgelse må dog ikke gennemføres, hvis det efter indgrebets formål og den krænkelse og det ubehag, som indgrebet må antages at forvolde, ville være et uforholdsmæssigt indgreb, jf. § 60, stk. 4, og undersøgelse skal foretages så skånsomt, som omstændighederne tillader, jf. § 60, stk. 5.

Det følger af forarbejderne, at en "undersøgelse" i medfør af straffuldbyrddelseslovens § 60, stk. 1, herunder sammenholdt med straffeplejeudvalgets betænkning 1104/1987 om legemsindgreb, der blev afgivet forud for straffuldbyrddelseslovens ikrafttræden, må forstås som også dækkende over en fuldstændig afklædning. Retten finder derfor, at der i straffuldbyrddelseslovens § 60, stk. 1, er hjemmel til fuldstændig afklædning.

Som sagen er ført af sagsøger, lægger retten til grund, at det ikke er bestridt, at der har været grundlag for foretagelse af urinprøver, men at det af sagsøgeren alene kræves, at urinprøver ikke foretages i nærvær af mandligt personale.

Sagsøgeren har forklaret, at hun under afsoning af sin anden forvaringsdom udsættes for nøgenvisitation ved udgang og besøg, og at hun de fleste gange, svarende til ca. 80 % af visitationerne, skal sætte sig på hug. Sagsøgeren har endvidere udarbejdet lister over visitationer. Sagsøgte har bestridt opførelserne.

Retten finder, at de for sagen relevante visitationer, er de visitationer, der er gennemført i Fængsel efter sagsøger fik juridisk kønsskifte den 30. marts 2015. De visitationer, der er foretaget i By arrest, der ikke er sagsøgt i sagen, indgår derfor ikke i rettens vurdering.

På baggrund af Vidne 3's og Vidne 2's forklaringer lægger retten til grund, at det kommer an på fængselspersonalet, om der foretages nøgenvisitation, idet visitationen ikke hver gang udføres således, at man skal afklæde sig alt tøj. Det lægges videre til grund, at selv om en indsat er på ledsaget udgang, er den indsatte ikke hele tiden overvåget, eksempelvis ved

toiletbesøg. Vidne 2 har forklaret, at det at sætte sig på hug er en samlet bevægelse, hvor han satte sig ned og umiddelbart efter rejste sig op.

Efter Vidne 4's forklaring lægger retten til grund, at det følger af reglerne, at der altid skal ske visitation til nøgenhed, men at det ikke er sædvanlig praksis, at den indsatte skal sætte sig på hug. Det er dog overladt til fængselspersonalet, der foretager den konkrete visitation, at skønne, om den indsatte skal sætte sig på hug.

Efter Vidne 5's forklaring lægger retten til grund, at baggrunden for nøgenvisitation er, at den indsatte kan have klistre noget fast på kroppen, som ikke vil give udslag på metaldetektoren. Det er ikke almindelig praksis, at den indsatte skal sætte sig på hug. Endvidere forklarede Vidne 5, at sagsøgeren ikke har haft besøg i Fængsel siden 2017, men derimod har udgang, hvor hun visiteres før og efter. Han har ligeledes bekræftet, at det er fængselspersonalet, der foretager den konkrete visitation, der skønner, om det er påkrævet, at den indsatte skal sætte sig på hug. Endelig forklarede Vidne 5, at visitationen foretages så skånsomt som muligt, herunder med den kortest mulig varighed uden tøj.

Uanset at sagsøgeren har forklaret, at hun indimellem skal bukke sig forover, fordi hun skal aflevere sine sko til fængselspersonalet, lægger retten til grund, at der ikke under visitationer forlanges, at den indsatte skal bukke sig ned, således at der herved udføres en visuel inspektion af anus.

Retten lægger til grund, at visitationer, hvor den indsatte skal afklæde sig sit tøj, i forbindelse med besøg og udgang, er sikkerhedsmæssigt begrundet, idet der ved undersøgelsen sikres, at der ikke indsmugles effekter. Retten lægger videre på baggrund af Menneskerettighedsdomstolens dom af 12. juli 2007 (70204/1), Fréot mod Frankrig, præmis 41, til grund, at der skal foretages en afvejning mellem på den ene side, den krænkelse som den indsatte kan føle ved en nøgenvisitation, og på den anden side nødvendigheden af at sikre sikkerheden i fængslet.

På baggrund af bevisførelsen finder retten herefter, at det er nødvendigt, at de indsatte visiteres i forbindelse med besøg og udgang, og at visitationerne foretages så skånsomt som muligt, og at det er det visiterende personale, der konkret skønner, i hvilket omfang den indsatte under nøgenvisitationen tillige skal sætte sig på hug. Der foreligger ingen holdepunkter i sagen for at antage, at sagsøgeren udsættes for systematiske visitationer, der ikke er i forbindelse med besøg og udgang, eller at hun behandles anderledes end de øvrige indsatte i forbindelse med gennemførelsen af visitationerne. Som anført ovenfor finder retten, at det er berettiget, at visitationerne foretages af mandligt personale.

Uanset at retten finder, at sagsøgeren skal have medhold i sagens påstand 3, finder retten på baggrund af bevisførelsen, at der ikke har foreligget en krænkelse, der kan give anledning til godtgørelse eller erstatning, og som følge heraf kan påstanden ikke tages til følge.

Efter sagens værdi, forberedelsens omfang, herunder at hovedforhandlingen havde en varighed af to retsdage, sagens resultat samt at de sagsøgte er repræsenteret af samme advokat, skal Sagsøger inden 14 dage betale 25.000 kr. til Direktoratet for Kriminalforsorgen og 31.250 kr. til Fængsel. Direktoratet for Kriminalforsorgen er momsregistreret, mens Fængsel ikke er momsregistreret.

THI KENDES FOR RET:

De sagsøgte, Direktoratet for Kriminalforsorgen og Fængsel, frifindes, dog skal de sagsøgte tilpligtes at anerkende, at Sagsøger, både mundtligt som skriftligt af de sagsøgte, herunder af de sagsøgtes personale, skal tiltales med det stedord, som hendes juridiske køn tilsiger, hvilket vil sige "hun", "hende" mv.

Sagsøger skal inden 14 dage betale 25.000 kr. til Direktoratet for Kriminalforsorgen og 31.250 kr. til Fængsel.

Sagsomkostningsbeløbet forrentes efter rentelovens § 8 a.

